

НАША ЗОРЯ

- А. ЛЕБЕДИНСЬКИЙ. Третє Різдво на чужині.
Ол. СЕММО. 6. XII. 1919—6. XII. 1922.
А. Л. Надії забутих.
А. Л. * * * (Вірш).
В. СВТИМОВИЧ. Мілітарна підготовка населення. (Продовження).
В. РОЗВАГА. Два мученики за Вітчизну.
А. ЛЕБЕДИНСЬКИЙ. На ріках вавилонських. (Етюд).
К. Д-(Ф.)-к. (Вірш).
К. ЖИВЧУК. На повстання. (Оповідання).
ЄВГЕН МАЛАНЮК. Зімове свято. (Вірш).
К. ДРЮЧОК. Чи є для нас куточок на світі?
АНДРІЙ [Ф.] ЯХНЯНЕЦЬ. Большевицькі блефи та московські рябки.
КУЗЬМА ДРЮЧОК. Окулътне і окулістичне. [Огляд політичний].
ТАВОРОВЕ ЖИТТЯ.
ОЛЕКСА КАРМАНЮК і САМ. Театр.
ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ.

Н а ш а З о р я

Ч. 29—30. УКРАЇНСЬКИЙ ДВОХТИЖНЕВИК. 1923 р.

Орган незалежної думки.

Каліш. 7 січня (25 грудня).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ЖУРНАЛА „НАША ЗОРЯ“ ВІТАЄ ВСІХ СВОЇХ ЧИТАЧІВ І ДРУЗІВ ЗІ СВЯТОМ РІЗДВА ХРИСТОВОГО.

А. ЛЕБЕДИНСЬКИЙ.

ТРЕТЄ РІЗДВО НА ЧУЖИНІ.

Третій рік почали ми в інтернуванні. Третє Різдво будемо зустрінати і проводити на чужині.

Тяжко жити на чужині, в неволі, тяжко і нудно сидіти по таборах інтернованим борцям за волю і долю Батьківщини, сидіти приборканими в той час, коли ворог висисає з неї останні краплини крові, коли він приніс пануванню своїм не тільки руїну добробуту, а й пошесті, жах голоду, смерть фізичну й моральну.

Лютує чека, лютують хобори, лютує голод — і не знаги, хто чи що зажинає найширшу постать, валиць найбільше живих колосків на нашій ниві, зволоченій московським лаптем. Гинуть ліпші колосся, перенесені на чужий ґрунт, в чужу землю, позбавлені підсоння волі.

Согне Батьківщина. Нидіємо ми — інтерноване вояцтво. Не легше нашим людям на еміґрації в різних кутках світу. Але найтяжче залишеним нами родинам і цілком уже роєпачливо на-

шим сем'ям, особливо інтелігентським, в більшості нічим не забезпеченим, не маючим не то що ґрунту, а й власного кутка, залишеним в горах — гробовищах поваплених большевицького „раю“.

І коли туга за Батьківщиною, за родиною, за сім'єю точить нашу душу, попелить наше серце день у день, що години, що хвилиночки, коли навіть у сні не покидає нас вона, мучить гіркими мріями, то наскільки-ж тяжче й гостріше відчувається вона напередодні великих празників, наших празників християнських!

Празники — дні гостинности, дні відпочинку й покою, матеріального стагку в хаті, морального суспільного єднання в молитві, в одвідинах, в святкових національних звичаях... Різдвяні свята на Україні!

Які-ж то вони будуть там лийні? І як-то зустрінуть, як проведуть їх гинучі з голоду наші родини і сем'ї? І як, з яким чуттям будемо святкувати ми, зга-

дуючи тихо-радісні свята минулих років на рідній землі, в оточенню своїх семей, ми—одірвані, листом осіннім по світу одавши, світом лабуті, гіркими сльозами вдома спом'януті?

Гірко нам, важко нам... Тре-те Різдво на чужині! У Вечір Ся-тий не рідні чудесні українські колядки в честь народження Великого Учителя любови будуть лунати в наших споминах, а зойки голодних і голих діток і плач змучених наших дружин...

Гей! Хто-ж тому злою причиною? Хто-ж це сноптав, знівечив наше життя, загнав на чужину, оточив распачем, хто утворив пекло на нашій землі і в душах наших?!

Хто, злий, отруїв мою душу ненавистю, напоїв прокльонами повітря, знищив новонародженого Христа в Його яселцях, стоптав Його заповіт любови, а мене змусив забути відряду прощати?!

Хто вигнав радість із околиць моєї Матері, розлив по просторах її мовчання великого цвинтаря, заніпав Його холодним снігом роспуки?!

Хто вкрав з побожно тихого різдвяного неба промісну зорю Віфлеємську — світоч любови і підніс над руїною, котру сам утворив, криваву п'ятикутну емблему терору, поневолення, голodu, холоду, смерті?!

Силкуюсь вгамувати камінне почуття ненависти. Сьогодні — Святий Вечір. Сьогодні народжується Правда і Любов. Не можу, не можу я, Господи, і в Твій Вечір вгамувати себе! Де Твоя Правда? Оддай нам її, бо вона—наша. Верни нам Любов. Хіба-ж ми—не діти Твої?

...Ми—самотні й гонимі, ми покинули й покинуті, ми—обра-

жені. Може так і треба? Може горно страждань Вітчизни і наших — горно ясної волі? Може третя Віфлеємська зізда на чужині—треця віха на нашім шляху до нової радості?

„Нова радість стала,
Яка не бувала“...

Нехай буде коля Твоя!

Але не зискуй з мене за камінне чуття, за недобре чуття до тих, що распинають Матір нашу, що и Тебе распинають, распинаючи на московським хресті Правду і Любов.

Вони—антихристи. І коли любимо тебе, Христе наш, то не можемо викинути з душі чуття ненависти до ворогів наших — Твоїх гонителів.

Не зискуй за те, що не радість в серцях наших у вечір вселюдської радості, а туга і сум. Хіба не бачим: несемо хрест Твій ми—

—в терновім вінку колючих дротів. Да буде воля Твоя!

„Над вертепом зізда ясна
Весь світ осіяла“...

Коли ясна зоря Твоя приведе нас до новонародженої волі нашої Батьківщини, тоді вклонимось новонародженій Любові, тоді вишлетемо з душ наших все темне, недобре, тлі—

—станемо новими і всім серцем, усім народом відчуємо нову радість Твоїї Правди, що затемнюється люльми в дні буденщини і вічно народжується разом з Тобою в Святу Різдвяну Ніч.

А нині молимо Тебе: дай нам сили нести хрест Твій, не сплямувати колючого вінка нашого поклоном перед ворогом Вітчизни! Пошли нам терпіння дождатись нової радості визволення! По завіту Твоєму:

Хто витерпів до кінця, той

спасен буде.

В третє на вигнання Навечірря Різдва Твого вошли нам зорю надії, що вибором волю для краю нашого і тихі та радіс-

ні Святі Вечорі в рідних оселях серед рідних і близьких, серед статку й спокою. Бо знову істино сказав Ти: „Неможливе у людей можливе у Бога“.

Ол. СЕММО.

6. XII. 1919 — 6. XII. 1922.

6 грудня 1919 року, після наради командирів частин, що відбулась в м. Нова Чарторія на Волині, військо У. Н. Р., виснажене голодом, холодом і тифом, пішло руйнувати вороже заплілля.

Як на той час, похід в заплілля ворога був єдиним виходом із досить складної ситуації, бо фактично недобитки української армії з трьох боків були притиснуті до теренів, окупованих польським військом, з Польщею-ж сталих стосунків вироблено не було, сприятливих відносин споліватись було годі, бо свіжа була в пам'яті війна з нею. Скласти зброю та йти на терени Польщі—це значило покласти кінець і так слабій військовій організації.

Про капітуляцію не могло бути жадної мози, бо ворог, котрий нищив нас, терпів поразку за поразкою на фронті большевицькому.

Між нами й деникинцями була остільки глибока прірва, що не раз і не два в нашому війську приходилось чути про можливість спілки, власне—воєнного союзу з большевиками проти деникинців, та большевики були большевиками, а схоронити армію було конче потрібно.

Отже при виході в заплілля малось на увазі, поруч з підточуванням основ деникинського фрон-

ту, шляхом руйни тилу і адміністративного апарату ворожої армії, по змові схоронити свою армію.

Передбачалось, навіть, при зустрічі з большевиками в заплілля деникинців, заховати до них нейтральність, бо армія, стомлена безперестанними боями, одходом, загроєна тифозною бактерією, не в стані була боротись разом з двома фізично дужчими за неї ворогами.

На перших порах не вірилось якось в те, що в спосіб безперервного пересування по шляхах України пощастить зберегти армію, до того-ж годі було запліщити очі на те, що обдерті до останнього козаки і старшини цілими групами по 10—15 чоловік, а то й більше, залишались по селянських хатах, а часами у військових шпиталях і лікарнях, які траплялись на шляху посування війська.

Чая від часу траплялись бої з деникинцями, які відходили під натиском большевиків, і хоч не великі страти в людях, а все-ж таки були.

На перших порах зимового походу, це-то в час пересування через місцевості, в котрих армія У. Н. Р. не що давно перебувала, селяни, хоч і годували військо і давали йому притулок на ніч, все ж ставились до нього скептично.

Тай годі було иншого відношення чекати, бо, дивлячись збоку на військо, ніяк неможна було припустити, що воно йде здобувати волю. Воно було дуже схоже з армією Наполеона, що відходила на батьківщину, лише з тою різницею, що армія Наполеона відходила назад, а армія У. Н. Р. йшла вперед, погрожуючи здалека тому, кого старалась сминути, яко мога далі.

Був один дуже корисний бік — це те, що військо не знало респубки, вірило в ідею визволення України, в керовників, під проводом яких воно билось.

Військо знало одно: „хто не з нами—той ворог наш“, „хто меч підняв на нас—на того й наші мечі“ і лише з тою думкою йшло вперед.

Військо виснажалоє фізично, духовно — ні! Навпаки: після цілковитого роспаду денкинського фронту, після перших сутичок з большевиками дух війська піднісся.

Це було тоді, як сніг почав таяти. Військо повертало з берегів Дніпра, куди ходило демонструвати українську ідею. І треба сказати, що найкращий спосіб демонстрації ідеї — це демонстрація лав оборонців цієї ідеї, що складаються не з відголованих „ляндверів“, а з тіней, голих і босих, з людей беззбройних, котрі все-ж ідуть поруч з озброєними в рушниці і шаблі, це демонстрація вимучених людей, котрі майже на руках перетаскують гармати через замерзлий Дніпр.

От з такої демонстрації поверталось військо українське — з початку тими шляхами, якими йшло вперед, і от тут наступив перелом у відношеннях населення до армії У. Н. Р.

Велич духа в українському війську спочатку дивувала так званих „мирних обивателів“.

Тіні, що йшли вмірати на берегах дніпрових, повертають назад!

А тим часом большевики, що приходили на зміну денкинцям, відповідно себе зарекомендували. Отже хоч часовий відпочинок од виклування червоної влади про пролетарський добробут населення дуже селянам припав до душі, а спостерігши, що большевики не з охотою ув'язувались у білку з українським військом і звільняли йому шлях, селяни почали допомагати останньому в його потребах.

Стали траплятись випадки вступу до війська молодих парубків, а там далі стали доганяти військо і ті козаки, що, хері на тиф, були залишені по селах. Стали приєднуватись до армії повстанчі загони, і військо в той спосіб набіралоє сил.

Населення остільки змінило відношення до війська, що коли раніш намагалоє (правда в мирний спосіб) сбідрати козяка зі зброї, то тепер стало давати військові набої. В одно слово, стало виявляти свою прихильність до його, в чім тільки можна було її виявити.

Оскільки щира була ця прихильність трудно гадати, бо несподівано заскочити у село траплялось дуже рідко. Чутки про те, що „йдуть петлюрівці“ розносились ва 60—70 верств по шляху і набік, і кожне село, сподіваючись цих „незнайомих родичів“, готувилось до зустрічі. І хоч при самій зустрічі війська не виявляло своєї радості, та про те видно було по відношенню до козаків, які почуття панують серед населення до цілого війська.

Коли ж траплялось десь у бік од шляху звернути військові і заскочити в село, де ще не чули про рух українського війська, то можна було спостерігати цікаву картинку, як здивовані селяни обережною випигували „пеглюрівця“, чи-ж справді він „петлюровець“? А між тим і в таких випадках прихильність, яку виявляло населення, не була вимушеною.

Користаючи з прихильності населення, дух війська став міцніти.

Окрім демонстрації перед населенням живучости української ідеї, зайшло ще й про забезпечення собі вільного пересування на теренах, окупованих большевицьким військом. Для того треба було придбати бойовий матеріал. І військо, маючи озброєння на 30—40%, до того-ж майже не маючи набоїв, приступом бере м. Вознесенськ на Херсонщині і здобуває переправу через Буг.

В м. Вознесенську військо озброїлось так добре, що за його златніть до оборони боятись уже було нічого. Поруч з тим така лицарськість війська викликала у населення глибоку повагу, яка на тлі загальних симпатій уявляла серйозну помічну силу в дальшому рухові війська.

Передбачалось, правда, під час походу використати самий похід для більш широкої ціли. Малось на увазі, також з демонстративною метою, захопити м.м. Одесу, Миколаїв і Херсон. Це для того, щоби, користуючись радіотелеграфними станціями цих осередків, крикнути світові, що не змерла справа визволення України, і живе ще військо, котре бореться за визволення свого краю.

Обставини, чи якісь військової міркування, примусили відмовитись од цього плану, і військо пішло в напрямі фронту, в той час утвореному новими формаціями української армії.

Шлях до з'єднання з цими формаціями приходилось пробивати грулями, і от тут знову проявився дух війська і сила ідеї.

Ще перед тим, як військо ув'язалось в бої з большевицькими резервами українсько-польського фронту, козаки і старшини могли вибрати собі шлях дальшого поступовання.

Перспективи були такі: йти з боєм через смугу большевицького фронту, наражати життя на небезпеку зараз, а потім, приєднавшись до своєї переформованої армії, гнати большевиків у Москвіщину, а може й самому бути гнаною десь за тридев'ять земель — це одна перспектива, а друга — безкарно повернутись додому, залишившись на деякий час в придорожньому селі.

Та вибір упав на перше, і військо пішло продирати фронт, якого не в силі поки що були зламати українські військові частини, що займали відтинки Ямпіль—Жмеринка.

Армія У. Н. Р. була збережена, і демонстрація була переведена як найліпше. Нова ціль: з'єднання з „регулярною армією“, як тоді називали нові формації війська, — була на порозі досягнення.

І от на останній бій перед з'єднанням, на останній день походу припав кризис. Армія мусіла витримати останній іспит своєї витривалости.

Обставини вкинули армію в таке положення, наслідком якого в найкращім випадку можна бу-

ли од нас, щоби не святкувати разом з нами слави української зброї, слави українського духа. Пішли, можливо навіть, служити тим, в боротьбі з якими підноси-

ли цю славу.

Ми-ж, залишаємось сидіти тут, за лотами, бо певні, що це сидіння є ще не останнім епізодом у визвольній боротьбі.



А. Д.

НАДІЇ ЗАБУТИХ.

Вибори в Сейм і Сенат Річі Посполитої Польської скінчилися. Опубліковано декрет Начальника Держави про їх скликання. Прки вийде з друку це число „Н. З.“, напевно відбудуться засідання новообраного складу державних органів, а в пресі будуть відчити про їх законодавчу працю.

Здавалось-би, що цікавого в цій політичній потії чужої держави для нас, інтерв'яних? Між тим не було, певно, такого навіть козака серед наших таборян, котрий не слідкував-би під час виборів за пресою. Більше того: їх перебіг безперечно хвилював нас, і наслідки виборів так чи инше відгукнулись у нашій свідомості

Кожному з нас відома парламентарна дотонація між новим законодавчим представництвом народу і його урядом: останній, як виконавчий орган, виказує лийню парламенту. Отже зрозуміло, що нас, невірників інтерчування, хвилюють гадки і припущення про компліковане застосовання до нашого бжучого життя і дальшої долі з боку парламенту й уряду.

Також не байдуже для нас, хто обійме становище репрезентанта держави та яке буде його відношення до нас і взагалі до української еміграції.

Бо коли прийшлося нам од-

чути відміну з приводу лише переходу із підлеглости військовим органам під заопікування цивільної влади, то події ширшого масштабу безсумнівно можуть відбитись на побуті нашій, нехай хоч і далекою хвилею, але від того не менш вразливою.

Та хвиля буде котитися через урядові чинники та підлягаючі урядові органи нашого заопікування до таборової адміністрації і відбиватиметься на нашій життю у відповідних інструкціях, зарядженнях, режимі і т. и. Все це буде в кінцевім результаті залежати од більше чи менше сприятливого, доброзичливого, домінуючого відношення до нас нового парламенту й уряду. Про це ми вже говорили.

Тому природньо і зрозуміло, що висліди виборів не можуть бути для нас нецікавими.

Крім того знаємо, що у виборах брала участь українська людність, головним чином численна цілком рідна нам по вірі і національності людність Волині. Доля наших братів, їх політичний стан в новій для них державі знаходить ширий відгук у наших душах. Відчуваємо також, що й наша доля, доля інтернованих, по змові буде піднята раменами наших братів, обраних до Союму і Сенату: роз'єднає нас лише державна приналежність,

лучить національна рідність.

Наше братерство по крові мусіло-би стати запорукою, що вони не повинні забути про нас. Навпаки: в наших серцях захоуємо надію, що, коли б нам загрожували якісь несприятливі, важкі для нас відміни та їх наслідки, то в особах парламентарів-волинців безперечно знайдемо правних оборонців.

Більше того: хотіло-би сплекати надію, що вони звернуть увагу нового законодавчого органу й уряду на сучасне status quo нашого таборового побуту як з морального, так і з матеріального боку.

Наколи-би сталась ліквідація таборів, про яку починає доминатись польська преса і ніби-то винесено рішення польського уряду, то парламентарі українці мусіли-б піднести свій голос про наше дальше існування й управління, особливо семейних інтернованих, жінок, сиріт і безпомічних хорих.

Однак і при сучаснім нашім оточенню мали-б нагоду спричинитись до його поліпшення. Розуміємо, що молода польська державка, котра сама бореться з наслідками воєни і напружує зусилля до самоодбудови, можливо не в силі иноді, навіть при добрім бажанню, заопікуватись нами беззакидно. Отже гадаємо, що парламентарі-українці, уболюючи злиднями і терпінням своїх інтернованих братів, пішли-б на зустріч державі тим, що піднесли-би допомогу на нашу користь акцію серед репрезентуємого нами населення.

Останнє ж і так уже дало доказ свого співчуття нашій долі збором дарунків-річей та продуктів, який з дозволу польської влади провадиться в деяких міс-

цях Волині.

Вони-ж, правні представники українського народу в межах сучасної Польщі, могли-би потурбуватись про більше і сталіше управління нашого стану, або принаймні про його полекшення хочай би і при режимі інтернування. Залежало б на здобуттю доброзичливого відношення до інтернованих українців з боку польських парламентарних кол, або хоча широкій підтримки деяких політичних груп пануючої нації.

Вертаємось однак до головної можливості. Наші гадки і газетні вістки про те, що нам не вічно сидіти за доштами, можуть небавом справдитись. Тоді обставання за нас депутатів українців перед парламентом і урядом держави, на терені якої знаходимось, може нам дуже прислужитись. До полаголження буде ціла серія потреб: загальне управління, пашпорти, право пересування, право мешкання в містах і місцевостях, для того заборонених (креси), право шукання засобів для існування (роботи, служба приватна, торгівля, ремісничі заклади на загально-супільних правах і гарантіях), яхист законів et cet.

Сеймова кімната під ч. 10 з написом: „фракція українських депутатів“ могла б стати переловим і чинним пунктом допомоги і поради не для одних інтернованих, а й для всієї української еміграції на терені Польщі; або, що дуже можливо, і в далекому ширшій радіусі.

Поміркуймо. Росіяне-емігранти в деяких відношеннях щасливіші ніж ми. Спинимось на першій прикладі: хоч і приватну, а все-ж мають вони середню школу в самій столиці Польщі. Прав-

да, Варшавський державний університет приймає нашу молодь, але не маємо шкіл для дітей. Парламентарне українське представництво фактом свого існування будить надію на можливість відкриття українських гімназій і можливо університета, бодай конгломератного для всіх меншостей, але з уживанням національної професури і мови.

Другий приклад: Ліга Націй має на оці пекучі емігрантські потреби росіян. Вона підносила вже питання про паспорти, про візи для свободного переїзду росіян із держави в державу. Можливе позитивне вирішення цих важливих для емігранта справ. В той-же час ніхто не влімнув про еміграцію українську.

Може під впливом українських депутатів польський уряд розв'язав-би ці питання власними заходами, без суфлірування такого незвичайного суфльора, як Ліга Націй.

Або в легкій руці української фракції Польського Сейму сталося би друге: винесене перед парламентську трибуну даної держави питання учулось-би по-за її межами, відгукнулось би між иншим і в суфльорській будці націй та зрушило-б останні до розв'язання і нашої емігрантської kwestії, нарівні зі справами емігрантів других національностей.

Росія—країна всяких можливостей. Перефразовуючи це ходяче речення, можемо твердити, що сучасна епоха—шихлір всяких несподіванок. Що нині є припустиме, а що ні? Громадянам бувшої держави можливостей можна дарувати їх нахил сподіватись різних приємних несподіванок. До того спокушає бідних емігрантів безправність, многоликі злидні, туга за батьківщиною,

таємничість майбутнього. Та чи бракує всяких скорпіонів у життю животінню емігранта!

Озброївшись дозволеною для нас у нашій стані примхою плекати можливі, ба навіть неможливі надії, підемо далі.

Можна тішити себе надією, що обставання українськими депутатами за нашими інтересами вилілося-б зрештою в форму загального державно-правного заходу що до нашого улаштування на змушене життя на чужині.

Підемо ще далі. Коли бльок меншостей залишиться бльоком і надалі, то дуже можливо, що із політичної солідарності складові елементи решти національностей також будуть підтримувати нас. Таким чином кількість наших друзів, бодай співчужаючих нашому тяжкому станові збільшиться.

Безперечно, що перші-ж найменчі ознаки такого контакту нашої еміграції з польським урядом (через акцію українських парламентарів), перші-ж більшменч сприятливі наслідки його значно піднесли-б нам духа, що спричинилось би до більшої тривкості наших лав, які, треба признатись, трохи здригнулись під натиском розкладових большевицьких заходів.

Від цього піднесення виграла-би наша національна боротьба з московськими окупантами: замедло би „зміновіховство“ і „амнесційний дух“, і в наших лавах зосталося-би більше бойців, а в лапи червоних чекістів менше впало б офір. А це в свою чергу, можливо, спричинилося-б до кращих стосунків між нашими зверхніми чинниками та, що знов можливо, улекшило б нам замаїніфестування нашої визвольної

справи і наших особистих потреб перед іншими державами.

Розуміємо, що всі ці рожеві надії мислимі до справдження лише при щасливім для нашої еміграції збігу двох умов: браку в новім парламенті чинників, які ставились-би до нас передвзято, ворожо, і широчердного відношення до нас української фракції, а ще краще — всього блоку національних меншостей в Польщі.

Крім наведених припущень і можливостей, можна було б обмірковувати ще якісь інші, знайшлись би, напевно, ще якісь логичні побудовання на так широкім для нас постулаті, як факт українського парламентаризму в межах прийнявшої нас Польщі. Однак годі їх в короткій статті обговорити.

Чи справляться ці надії бодай на макове зерно, чи заведуть сілковито — покаже час. Але надій цих не можемо викинути із душі, бо на кого-ж нам, покинутим і забутим (ріжними лігми нації) страдникам, надіятись, як не на своїх-же братів по вірі і крові, які мають змогу за нас обстати бодай перед владою, котра розпоряджає умовами нашого емігрантського та інтернат-

ського побуту безпосередньо?

Бо коли і не вони, то хто-ж?

На закінчення — ще двоє запитань можливостей. Чи не відгукнулося-б зрушення нашого стану дотично на стані нашої еміграції в інших місцях і при тім на краще? А може з відміною на краще матеріяльного і морального оточення нашого, зможемо об'єднати розпорешені по світу національні українські угруповання, чого так бажали і в чім не осягли бажаної міри?

Коли нанизуєш перспективні припущення на основі такого, як наш, постулату, трудно розібрати, які з них маленькі, які великі, які може навіть наївні. Тому, не боючись чиеїсь усмішки, висловлюємо їх усі, які тільки пливають із нашого серця, як мимовільні надії. Булемо щасливі і вдячні Богові, коли хоча б часточка їх справдилась.

От чому наслідки виборів до Сейму і Сенату в Річі Посполитій Польській цікавлять забутих цілим світом українців — борців за волю своєї Батьківщини, котрі нидіють нині в польських таборах і в злиднях еміграції на теренах цієї держави. На своїх маємо право наліятись.



А. А.

* * *

... Тому я не дивуйте, що є такі менти,
Коли і поплакати мушу...
Бо-ж теплеє слово (нехай — сантіменти!)
Вражає поранену лушу.

Спасибі ж Вам шире за людськеє слово,
За чуйную ласку в привіті!
Чигаю той лист Ваш, закінчу тай знову...
Ба є таки люди на світі!

В. СВТИМОВИЧ.

МІЛІТАРНА ПІДГОТОВКА НАСЕЛЕННЯ.

(Ідея мілітарної підготовки народу в історичних прикладах).

[Продовження].

Ідея мілітарної підготовки населення—не нова ідея. В старі часи ідею цю було здійснено в Спарті, державний устрій якої був наскрізь мілітарний. Оскільки життя кожного спартанського громадянина було підпорядковане мілітарним цілям держави, можна судити по тому, що про кожного новонародженого члена спартанської родини Рада Старшин тієї околиці, до якої належали його батьки, вирішала, чи можна сподіватися, що з цього немовляти виросте здоровий фізично вояк і, коли дитина була хворюва або калікувата, то, щоб не обтяжувати громади, Рада Старшин присуджувала знищити таку дитину, як некорисного члена держави в майбутньому. Таких дітей без зайвих сантиментів скидали з високих круч в холодні води гірських річок. На 7 році життя хлопців одбирали од батьків до державної гімназії, яка з того часу перебрала на себе всі турботи по вихованню дітей. Суворий „спартанський“ режим гімназії мав на цілі виховати з дитини вояка-громадянина, здорового фізично, сильного духом, безоглядно відданого своїй Батьківщині. Дітей привчалось бути поміркованими, невибагливими в потребах (знаменита „спартанська“ юшка і „спартанська“ постеля з очерету, якого хлопці сами мусли нарвати в студених водах гірських річок); їх привчалось бути витривалими в усякій фізичній праці та недогодах (гімнастика, походи на ілотів, військові вправи), обережними в думках і словах (знаменитий „ляконізм“, звичка висловлюватися стисло. Ляконією, від якого слова походить „ляконізм“, в давні часи називалася Спарта),—молодих людей привчалось бути правдивими, чесними, сміливими, твердими в слові і т. и.

Молодий спартанський юнак набував прав повнолітнього, прав вояка і сполучених з ними усіх інших прав громадянства, як от права на одруження та на власне господарство, тільки після того, як складав відповідний і дуже строгий іспит з програму гімназійального курсу.

Історія Спарті і в наші часи захоплює здорові почуття молоді своїми високими зразками патріотизму, виконання своїх громадських обов'язків та інших чеснот.

В сучасній нам Німеччині задовго до світової війни 1914—1918 р. р. німецьке суспільство і влада звернули велику увагу на військову підготовку населення. Цю підготовку, яка, в решті решт, привела до змілітаризування німецьких народніх мас, переводилася через школу та через організацію і поширення спортивно-гімнастичних та стрілецьких товариств, через впорядкування стрілецьких та гімнастичних свят, здвиговів, взаводів і т. и. На цю справу держава витрачає величезні кошти. Праця цих товариств, як і все виховання молоді, відбувається під гаслом: Германія понад усе! Звичайна річ, що в своїй праці німецькі мілітарні організації звертають увагу на фізичне виховання молоді, на розвинення властивих воякові прикмет і т. и.

Така вчасна підготовка населення давала змогу зменшити загальний термін перебування на чинній службі, бо новобранці побірали початкову військову науку ще до покликання на службу, а це давало змогу перепустити через кадри більше число жовнірів.

Після щасливої для німців франко-німецької війни 1871 р. німці не дурно похвалялися, що „Францію переміг німецький народній учитель“, тоб-то, що дякуючи високій національній свідомості німецького народу, виплеканий в школі і зі шкільних років, він свідомо йшов на війну і через це переміг.

Військову службу в Німеччині завжди популяризувалося ще й у той спосіб, що уряд і саме громадянство всіляко заохочували до неї населення й робили її самою почесною поруч з ишніми професіями: військовикам всюди і завжди давалося почесне місце. Кандидатові з абшитованих чи звільнених до

запасу військових давалося перевагу перед усіма іншими; невійськовими кандидатами під час призначень на вільну вакансію в державних та приватних установах; корпус поверхстрожкових мав великі службові привілеї і був добре забезпечений матеріально.

Наслідком такої підготовки населення в Німеччині були: високо розвинене почуття національної єдності і чести, тверда свідомість обов'язку перед батьківщиною, яким-би важким він не був, велика організованість і внутрішня злітованість німецьких вояцьких мас і велика фізична витривалість їх. Все це, в своїй цілокупності взяте, в часи світової війни 1914—1918 р. р. дало німцям змогу 4 роки вести війну на тисячозерстних фронтах, скрізь по-за межами свого краю, всюди проявляючи успішну ініціативу, не відчуваючи особливого браку в людському матеріалі, чим не завжди могли похвалитися їхні противники.

Показником є факт, що в Німеччині, цій країні, так мовити, «клясичного» соціалізму, в рішучу для неї хвилину, коли розпочалася велика світова війна, німецькі соціалісти оголосили себе «соціалістами Його Величності Кайзера» і вели серед населення агітацію за війну.

Коли Німеччина й мусіла в цій війні уступити, то тільки тому, що на передодні перемоги своєї над антантою, після того, як останній прийшла на допомогу Америка, сили були занадто нерівні та що в Німеччині вибухла революція й різні революційні гасла на де-який час паралізували в німецькій людині волю до продовження боротьби... Але й тепер, після того, як Німеччина мусіла уступити, вона все-ж не втратила віри в свої сили,—німецький народ, витверезившись од революційного хмелю, знову працює над собою, готуючись до майбутніх перемог, і в цьому для Німеччини є запорука цієї перемоги. Ідея мілітарної підготовки населення німців не зрадила.

На Чехах мілітарно-національне виховання чеської людини переводилося через славні на весь світ сокільські організації. Товариство «Сокіл» головну свою увагу звертало на фізичне розвинення молоді обох полів, на раціональну гімнастику, здоровий спорт і на виховання серед молоді національного почуття. Це за прикладом чеського сокільства народилися сокільські товариства у інших славянських народів, це чехи на весь світ постачають учителів та інструкторів по гімнастиці та всякому спорту.

Наслідки праці чеських мілітарно-спортивних організацій були ті, що національну свідомість чеського народу треба поставити чи не на перше місце в порівнянні з іншими народами. Тільки висока національна свідомість та виховання в душі військових чеснот дали змогу чеським військовим частинам, що з'організувалися в 1916 р. в Росії з воєнно-полонених, зробити безприкладний у військовій історії перехід від лінії колишнього «південно-західного» фронту до Великого океану — перехід до 10 тисяч верстов по простій тільки лінії, в обстановці безперестанних боїв з переважними силами ворога, не маючи а ні бази, а ні тилу, а ні постачання, серед ворожої стихії московського большевизму.

Сокільськими організаціями опікувався увесь чеський народ, а нагородою за їхню гідну наслідування працю є факт існування на руйновищі колишньої Габсбургської імперії сильної Чеської Республіки. Державність чеського народу створили чеські соколи.

В Польщі на військову підготовку молодого покоління віддавна звернуто увагу громадянства, і польську молодь, незалежно від її полу, задовго до великої світової війни, коли Польщі не було, як держави, а народ було розірвано на три часті, — трактувалося, як майбутніх оборонців вітчизни й виховувалося у відповідному напрямку. Це дало змогу П. О. В. (польській організації військовій), що створилася також за кілька років до великої світової війни) в перші-ж дні, як вибухла війна, створити польські легіони, основу польської збройної сили.

Робота польських скаутів під час боротьби за Львів у 1918—1919 р. цілком виправдала ті сподіванки, які покладалося на польську молодь, а сформованя в 1920 р. піхвміліонної армії протягом одного місяця, армії, що створила славне «чудо Вісли», остаточно стверджує всю життєвість і конечність здійснення цієї мілітарної підготовки населення. Характерно, що коло 80 відс. до польської охотної армії 1920 р. дало місце, де більш були поширені скаутові організації, і тільки решту дало село.

До чести польського громадянства і, як на добрий приклад для наших земляків, треба зауважити, що польське громадянство не шкодувало й не шкодує коштів та зусиль на організацію своїх скаутів та соколів. Це видно з безлічі тих видань, окремих та періодичних, які написано на теми про скаутизм, про фізичне виховання молоді, які складають чи не найбільшу в світі літературу в цій галузі. Кожне видання свідчить про велику любов польського громадянства до цієї життєвої справи, що виявляється навіть у зовнішньому вигляді їх.

Спроби змілітаризування населення були і в колишній Росії. Першою такою спробою були заходи російського воєнного міністра, графа Аракчеєва, в першій чверті минулого століття до змілітаризування російської людности через утворення так званих „воєнних поселень“. Ця спроба полягала в тому, що в певних місцевостях, переважно на Слобідській Україні, було закладено спеціальні селитьби, і переведених сюди „казених крест'ян“ зроблено одночасно хліборобами, що працювали в полі та по господарству, й вояками, що вчилися всякої військової муштри та строю по спеціально складених для цього програмах. Штучний військовий режим, заведений для цих поселенців, часто доводив до величезних бунтів та розрухів і викликав страшні репресії на поселенців з боку уряду. Ця штучна наскрізь система, по якій і за плугом треба було ходити „з ногою“, з гори була засуджена на невдачу, — від неї відмовились, і до наших днів після неї залишилися лише тяжкі спогади та невеличкі міста характерного типу „ваєнних пасьолков“, як м. Чугуїв на Харківщині, де колись і тінь од дерев мусіла падати тільки „в направленій на такой-то предмет“ і на точно визначене в „положеній“ число кроків.

Другу спробу до повільної мілітаризації людности в Росії було зроблено після невдалої для неї війни з Японією в 1904—1905 р.р. Це були організації так званих „потешних“ — перешитий на московський копил англійський скаут.

Праця „потешних“, організації яких засновувалися переважно при школах, полягала в тому, що учнів навчалася стройової муштри та гімнастики по програмах, складених для новобранців, і виховувалося в душі таких організацій, як „двуглавий орел“, тоб-то в душі крайнього московського, цареславно-шовіністичного патріотизму, з поділом всього російського населення по способу „історика“ Іловайського — на „істинна-руських, хаклов, палячішек, жідов“ та інших „інародцев“.

Спеціально підготовлених інструкторів до військової підготовки молоді не було, й здебільшого рідкі вирази „потешних“, надто в невеличких містах, відбувалися під проводом підстаршин і рідко — старшин, які працювали з „потешними“ у свій позаслужбовий час. Всю працю в організаціях „потешних“ було зведено переважно до марширування, вправ з дерев'яними мушкетами та гімнастики, що-ж до виховання молоді в душі вояцьких чеснот, то невідготовлені до педагогічної праці інструктори бути вихователями й не могли. Вся справа, в решті решт, зводилася до „гри в салдатики“.

Організації „потешних“ мали місце переважно в містах; їх майже зовсім не було по селах. Невідомо, як розвивалась-би справа далі, бо большевицька революція 1917 року поклала край організаціям „потешних“, але можна припустити, що російська звичка переводити всі справи „з одержанням цього негайно“ при незліченній московської інтелігенції до організації та при її ворожості до мілітаризму, — і тут дали-б себе знати, і піднятися вище від „двуглаво орла“ їм, мабуть, було-б трудно.

Сучасна (третя) спроба мілітаризації московської, а з нею й інших „зфедерованих“ москвитями націй, що складають зараз Р. С. Ф. С. Р., — це „Всевобуч“ Троцького. Поки що з Кам'янецьких та Проскурівських прикладів видно, що система ця, заснована на примусі, а не на живому зацікавленню живою справою, також засуджена на невдачу, бо принаймні українська молодь ставиться до неї зі свідомою ворожістю й всілякими засобами од неї ухиляється. Можемо тішити себе надією, що її не буде „схуліганізовано“ вихователями із всеросійської патівії.

Докладніших відомостей про працю „Всевобуч“ ми не маємо і тому обмежувемось лише згадкою про нього. Всі-ж російські спроби мілітаризації людности являють зразок, як цього не слід робити.

Мілітарна ідея на Україні. Цікаво порівняти, що коли ідея мілітаризації населення на заході Європи стала актуальною лише в XIX [в Німеччині] і на початку XX століття [англійський скаутизм], коли справою зацікавилися уряди й суспільства, то на Україні її було здійснено ще в XVI—XVIII ст. ст., причому повстала вона й розвивалася не з теоретичних міркувань, а як конкретна вимога тодішнього життя, як природне зусилля народу збільшити свою відпорну силу для боротьби за своє незалежне існування. Вона проряснула все життя української людности, популяризувалася в школі, проникла в сполучний устрій, адміністрацію.

Славна в історії українського вояцтва Запорізьська Січ була фундаторкою кількох вищих і численних початкових шкіл (військових бурс) і, як така фундаторка, мала безперечний вплив на вироблення світогляду у своїх вихованців. У славній Братській Академії, що існувала коштами Війська Запорізького, поруч з науками богослзвськими, філософичними та математикою, викладалось фортифікацію та інші воєнні науки; внутрішній устрій тодішніх українських шкіл був наслідуванням давнього римського, наскрізь мілітарного, державного устрою, з поділом бурсацької гієрархії на лікторів, трибунів, консулів; професорами в цих школах, що здебільшого функціонували при монастирях, часто були монахи з колишньої козацької старшини чи спеціально виписані із закордонних університетів учені. Школи у великій мірі поповнювали кадри запорозької та реєстрової старшини.

Після безконечного ряду воєн з татарами, поляками та москалями, серед населення витворилася упривілейована козацька класа, перейти до якої стало мрією кожного посполитого чи міщанина. В адміністративному відношенні територію України було поділено на полки та сотні, причому полкова та сотенна старшина повнила не тільки військові функції, а їй підлягали також і цивільні уряди.

Козак став Ідеалом, до якого прагнула молодь, захисником батьківщини від усяких напасників, оборонцем віри й прав свого люду, героєм-лицарем народних пісень, дум, оповідань і зразком для наслідування до наших днів.

Відповідь одного з полковників гетьмана Богдана Хмельницького про сили козацького війська: «на Україні де крак—там козак, а де байрак—там сто козаків» —не була безмістною фразою чи якоюсь похвалюбою, вона свідчила про те, що кожен українець свідомо почував себе козаком, і тому слова ці, ставши згодом народнім прислів'ям, цілком виявляли мрію всього українського народу перетворитися в козацтво.

Козацтво українське вперто боронило своє становище і на всяку спробу польського та московського урядів обмежити його права та впливи на населення відповідало всенародніми повстаннями.

Козацькі традиції українського народу, відбившись на культурі його, збереглися й до наших днів. До наших днів назва „козак“ брентить, як найвища похвала для справного, сміливого, дужого й жвавого молодика, до наших днів в організації сільського парубоцтва збереглися назви „отаманів“, „осавулів“, „козаків“ та ин. для визначення місця в парубоцькій гієрархії поодиноких членів її. На Чигиринщині, в колишній дідівщині гетьмана Богдана Хмельницького в Суботіві, як пережиток стародавніх козацьких звичаїв, як якийсь культ імени великого Гетьмана, ще перед 1914 роком відбувалися вибори гетьмана та іншої козацької старшини, потай від „недріманого ока“ царської поліції, причому обраній старшині вручалось козацькі клейноди й надавалось право суду над суботівськими громадянами.

Маючи на увазі цей живий дух старих козацьких традицій, що несвідомо зберігся до наших днів, легко об'яснити здібність нашої людности до військової справи—вона перейшла до неї, як спадщина по козацьких дідах. За час нашого поневолення Москвою це зняйшло свій вираз в таких фактах:

- 1) Всі добірні частини колишньої російської армії, як гвардія та Гренадерські полки, комплектувалися майже виключно з українців.
- 2) Кіннота, за винятком козаків московських генерацій, на 90 відс. складалась з українців.
- 2) Фльота — на 80 відсотків.
- 4) Учебні команди всіх родів зброї, що підготовляли підстаршин і корпус

поверхстрокових підстаршин мали до 80 відс. українців.

5) Відсоток українців, нагороджених „георгієвським“ хрестом в останню війну, доходив до 70 відс. на число всіх нагороджених.

6) На осіб українського походження, що придбали освіту в вищих військових школах, припадає до 60 відс. на загальне число всіх скінчивших.

Не маючи під рукою докладніших статистичних даних до порушеного питання, ми обмежуємось підвищою коротенькою статистикою, дані до якої ми занотували в період великої світової війни 1914—1918 р. р. на підставі наказів команди колишнього південно-західного фронту. Ці дані для п.-з. фронту за весь цей період були пересічними і стосунково постійними.

(Далі буде).

В. РОЗВАГА.

ДВА МУЧЕНИКИ ЗА ВІТЧИЗНУ.

Із усіх більш видатних фігур давно минулого бойового та політично-державного життя України приваблюють до себе два величні духа народнього, дві невимірні в пам'яті народній постаті, дві непохитні скелі лицарства військового й чеснот громадянських, два яскравіших виразники дум українських про волю й незалежність Вітчизни, дві казково-героїчні людини, які з власної волі задля спокою та щастя рідного краю свого віддали себе на жертву.

Змучене дротом—неволею серце до цих представників минулої доби великих подій військових та змін політичних що до державного устрою України наприкінці XVII та на протязі всього XVIII сторіччя ставиться якось особливо, глибоко широко, чуломрійно, майже з релігійним почуттям, з чистою вірою в те, що ці національні наші герої є святі мученики за правду життя—право кожного народу існувати, як окрема етнографічна одиниця, окрема політично-економічна сила.

Ці два величні—Петро Калнишевський та Петро Дорошенко. Обидва—військові, цілком

освічені люди, обидва розуміли сучасний їм стан рижних взаємовідносин між тодішніми державами сходу Європи, однаково були розважливі що до міжнародніх кон'юктур тієї епохи та виникаючих із них можливостей, корисних для України.

Петро Дорошенко настирливої вдачі людина, безупинний борець за свій нарід, ніколи під час боротьби не губить надії на кращу долю рідної землі. „Справа його майже вбита безповоротно, але він бодай чого хотів добитися від московського уряду—виторгувати гетьманство в якійсь частині України і держався до останнього, щоб видерти цю уступку“. (М. Грушевський).

„З прадіда козак“, полковник уже за Хмельницького, він тільки в 1665 році, як став гетьманом, виступив на перший план і всі 13 років свого гетьманування обережно-сміливо, уперто веде напіврозбитий український корабель до бажаного йому, Дорошенкові, безпечного, спокійного берега.

Стару гадку Богдана—поставити Україну в становище незалежне та нейтральне, як Швайцарія,—він мріє перетворити в

він січовиків від ворожих виступів проти Москалів та надсилав різних посланців до ненажерливої, що до України, цариці Катерини II. Всіх можливих заходів кживав старий кошовий, щоб одвести тяжкий удар, яким замірився на запорожців самодержавний кат у подобі жінки.

Та історія присудила, щоб Калниш(евський), цей орел степовий, сам випив повну чашу страждань за свою Вітчизну, Цариця Катерина, що лякалася Січи, давно вирішила знищити її. У 1775 р. російський генерал Текелі обступив її несподівано для запорожців численими полками московськими.

Не мав при собі Калниш[евський] тоді відповідної сили козацької, щоб лати відсіч москалям. Раптом зрозумів він, що скоїлось. І заплакав старий кошовий Петро. Збагнув, що Україну чекала неволя, кріпацтво, цілковитий занепад.

Дарма було протизигись непереможній силі—і Калниш(евський) намовляє козаків скоритися.

Та не поставили москалі цього йому в наслугу. Заарештовано було його раптово та сразу ж і одвезено аж у Соловецький монастир на Біле море. Там його було замкнуто в самотню холодну келію назавжди. Тричі лише випускали його в монастирську трапезну, а саме: в дні свят—Різдва, Великодня та на Спаса.

Він питав у людей, хто тепер царем і чи все є добре в Росії. Але сторожі не дозволяли йому багато розмовляти. Він схуд і зсех від старости, був увесь сивий, а вбраний по-козацькому.

Як лист за водою, пішли з цього світу і кат-цариця Катерина і царь Павло, що наказав да-

ти волю Калнишевському, а в нетопленому льоху, в далеких од Дніпрових берегів Соловках, під зігнанні хвиль північного океану, в темному завжди помешканню, молився запорізький кошовий отаман. Чого благав старий у Господа Бога? За кого прохав?

25 років терпів він муки і 4 грудня 1803 р. помер—

„...від неволі сліпий, довгий час
[на Україні забутий“,

— — — — —
„Та встань, Батьку, та встань,
[Петре,

Просять тебе люде.

Ой як підеш на Україну,

По-прожньому буде...“

„...Та летить крячок та на той
[бочок

Тай летючи кряче.

Та все військо запорозьке

За Калнишем плаче...“

Так висловлює в думках своїх свою любов та пошану до цього мученика за ідею Український народ.

Тяжко в неволі...

Біжать думки інтернованого з-по за дроту на Україну, розбігаються по всьому світу та знов вертаються туди, де:

„...Вечірнєе сонце гай золотило,

Дніпро і поле золотом крило.

Собор Мазепи сяє, біліє,

Батька Богдана могила мріє.

Київським шляхом верби похилі

Три братні давні могили вкрили.

З Трубайлом Альта між осокою

Зійшлись, з'єднались, як брат

[з сестрою.

І все те, все те радує очі,

А серце плаче, глянуть не хоче...

— На руїну...—

Але вабить, тягне до себе наш любий край...

Для нас є зрозумілим тут, у неволі, мученики, чому ви були так закохані в Україну, що й життя за неї віддали!

А. ЛЕБЕДИНСЬКИЙ.

НА РІКАХ ВАВИЛОНСЬКИХ.

Старий зоологічний сад при старім університеті у многовічнім, не раз піднесеним з руїн і попелу городі займав цілий квартал. Грубі дідизні дубя та їх кремезні побратими — берести, мовчазні й суворі, заступили той сад від метушливих вулиць.

В саду була священна сутінь і побожна тиша. Своя тиша. Та хоч сувора варта дубів і берестів спиняла нахабну цікавість вулиць, однак не в силі була перетяти хвиль їхнього клеоту: вулицьні шуми з піною свисту, брязкоту, зойків протискувались поміж дужих плечей дідуганів і осідали на левядах, на кущах і доріжках важким непорозумінням.

І побожна тиша болізно здрігалає, мов тиша в церкві під час Божої служби від гамору сусіднього базару.

Серед саду мовчало — думало озеро. Влітку було воно завше глибоко зеленим зранку, лискучим опівдні, а по вечорам на суто-темне оксамитове лоно залітали з вулиць блискучі електричні стріли і крихко ламались в рясицях лівної підбережної хвилі.

Задумливе, завше спокійне озеро не було самітним. По його лону тихо, мов хмарини в безвітрі, майже непомітно пересувались двоє чорних лебедів. Озеро, сутінь і величаві птиці були одно: вони мовчали і думали. І вуличний гамір однаково зневажав усіх.

Публіка, котру пускали в сад два рази на тиждень, цього не розуміла: приносила той гамір з собою і обсіпала ним береги. Тоді лебеді відпливали на сере-

дину і там веслували на місці. Їм кидали ріжкі принади, але вони не брали, і гордим відчуженням віяло від них самих і від чорних відбитків їх постатей в прозорому лоні.

Одного ніжно-зеленого злотом сходу і самоцвітами роси гаптованого садкового ранку, сторож, котрий прийшов годувати лебедів, на глибоко-зеленій, легкою млавою заволоченій пелені покмітив лише один чорний лук гордої шиї, що смутком якимсь відбивався на тлі ранкового всміхненого узбережжя. На знайомий поклик він і не поворухнувся.

Збентежений сторож пішов навкруги. Під берегом у найдальшій куточку озера, між вітів журливої верби, що лягли понад воду, зачорніло відкинуте набік безсиле крило. Сторож підобрав мертву птицю і поніс до доглядача саду.

Подивувались — від чого б? Закреслили в книзі. І поки сторож колав під кущем пишної ліщини неглибоку ямку, доглядач саду розпитував, чи не чув-же він часом останньої лебединої пісні.

— Ні, не чув, мій пане. Пісні не чув. А кажуть, він гарно перед смертю співає.

— А може й не співав... Це-ж не наш, австралійський.

— Не знаю, мій пане. Це вам більше відомо: ви — чоловік освічений. Кому-ж про такі речі ліпше знати?

Доглядач замислився, а сторож, присипаючи могилку, зітхнув і промовив:

— На чужині рідної пісні, нехай і останньої, не заспіваєш.

Птиця горда. А пухай покійника, мій пане, як буде гоговий, покажете мені неодмінно... Не знаю, що буду робити з удовцем. Корму не взяв а ні руш.

Цілий день одинокий лебідь веслував серед озера, немов напівсонний. Ні ряю не підплив до берега. Так застав його вечір.

Вирізалось чітко на глибокім вечірнім фіолеті верховіття дерев, уляли в озеро перші зорі, одсунулись в сугінь береги. Агатовий лебідь бовванів самогливо.

Шваркотів за обсадою город...

— — — — —
Ніч у городі завше над ним, у горі. Перед себе, в гаркотливих вулицях, її не побачиш. Щоби відчути в городі ніч, треба йти у великий садок, або в темну вуличку, підняти очі до неба і сидіти нерухомо.

У старім саду ніч відчувалась. Своя побожна тиша то нерухомо спочивала під деревами, сповивала їх віти, то легкою чугливою задумою снувала по доріжках, тихим шепотом читаючи зоряну книгу.

Чорний лебідь на темному озері слухав ту тишу, прислухався до її шепоту, до загикаючого шуму города там, за мовчазними дубами й берестами. Город почалу здавав, ніби потяг перед чекаючим дебаркалером.

Коли з верху соборної дзвіниці злинула перша година поніч та тихим музичним сумом замерла над городом, лебідь став неспокійним. Хутким плавом, позираючи вгору, сколував де-кілька разів озеро, схвилював його гладеньку позерхню дрібними рясицями.

Потім, враз розвівши широко могутні крила, оперся ними на повітря і легко відірвався од

води. Одну мить прочорнів у прясвіті між кронами темних дерев, лиш на мить застив зоряний блиск—і знов зорі прозирали в той отвір до оксамитного лона, усіяного їх відбитками, а шум і свист потужних крил коротким спомином затримались над озером, потім опали і покірно лягли біля ніг тиші.

Студент Петрусь, палкий мисливець, підводячи чоло до зір, чуйно прислухавсь і сказав товаришеві, що йшов із ним поруч:

— Велика птиця пролетіла. Певно—старий одинак-журавель, а може й бусол з пізніх ловів.

Товариш повів головою в бік лету, ніби вдивлявся в повітрову стежку незвичайного звуку.

— Підеш на лови?—спитав Петруся.

— Таки сьогодні-ж — відповів Петрусь.— Голинок зо дві, зо три послплю, а там за рушничку, за Джека та й в очерет.

А чорний лебідь у темній височіні розривав грудьми простір. Зверху вабили зорі. Знизу колючими полісками впливалися в чорні широкі крила вогняні намиста города. І кожний потужний помах все далі та далі відпихав їх назад. Город запався в ніч.

В повітрі вчулася вогкість. Внизу заясніла ріка. Лебідь знизивсь і згодом сполозував на спокійну сагу між очеретів. Спочивав кілька часу. Проплив далі, забрався вузьенькою просікою в саму гушавину, і там затих шелест потурбованого очерету.

Нагло над спокійною заводю по-над очеретами і далі та далі—по-над прирічними луками понеслися чудні і разом чудові звуки, яких ні один день та й ні

одна ніч ніколи ще тут і не чула і почути не гадала.

Ревним сумом, безмежним сумом, горем невимовним билися ті звуки об очеретяні стіни, до води припадали, здіймались над луками, підіймались до зір кризь темряву ночі та й знесву, знесилені, вниз опадали і розсипались, мов покрайні жерстким очеретяним листом.

Довго плакали вони над водою. Їх слухала ніч, слухали зорі, очерет, що притих іще більше, і тихая заводь, та нікому потім і ніколи про них не сказали.

— — — — —
Уранці студент Петрусь, палкий мисливець, бродив з ружничкою і вірним товаришем Джеком по росяних берегах річки. Джек вислідив і підняв старого селезня. Петрусь вистрілив. Селезень упав у ту-ж мить, разом з гуком стрілу, ніби хто смикнув за прив'язаний до його лап мотузок. А ще через мить зашелестів очеретом.

Петрусь розчаровано сплюнув і в догади лайнув:

— А й хитрий же в біса старий чорт! Видно не раз уже обкурений горішком.

Джек тим часом вивувсь у воду. Яке ж було здивовання Петруся, коли він побачив у Джека в зубах всю злобич. І як же ще більше здивувався він, трохи навіть злякався, коли Джек поклав йому до ніг чорно-

го лебедя.

Обдивився його з усіх боків. Так, чорний лебідь. Джек теж зацікавлено обнюхував невідану птицю.

— Джек! Ти розумієш в цім хоч що-небудь? Джек! Де ми зараз з тобою — в Європі чи в Австралії?

Джек знесву сбикухував, крутив мокрим хвостом, але пояснити нічого не міг. А мертва величава птиця лежала на росяній траві, мов агатовий приск від шляхетної брили, і все-ж на траві, зі своїми коготенькими лапами, занадто довгою шиєю, завалась трохи смішною, неаугарською, не таксою, як у своїй власній стихії.

Петрусь підсбрав лебедя, приторочив його до бока і почав покхивати Джекові:

— Зробимо з нього пухая — розумієш? — Наб'єм його трохи ватсю, трохи клоччям та тирсюю та й будемо мати незвичайну собі прикрасу. Це — австралійський лебідь. Де він тут увівся, не питай: я про це розумію не більше ніж ти. Мабуть утік од якогось буржуа.

...Ти питаєш, Джеку, чи співав же він передсмертву пісню? Я тобі відповім рішучо: ні! Бо, бачиш, на риках вавилонських рядних пісень не співають.

Джек уважно слухав і, підскакуючи, нюхав мертвого лебедя.

Ранковий вітрець починав шелестіть очеретом,

Н. А. Ф. З. н.

Плаугом важким через груди могутні народу
Хижа орда просрала межю цю криваво-іржаву,
Плач Єремії і зойки Рахилі посіяла,
Зборонувала ножами...

Дбаймо-ж про слово пророче до нашого роду:
З крови і сліз і страждання будуймо в серці державу,
Близько-бо Волі день --- нива Сиону --- вся ---
Сходить мечами.

К. ЖИВЧУК.

НА ПОВСТАННЯ.

—Скажіть, будь ласка, дядьку, куди шлях до села Чайківки?

—До Чайківки?.. А ось підете по-за тим садком, повернете ліворуч і—проста дорога.

—А далеко туди?

—Та верстов з чотирі буде.

—Спасибі, дядьку!

Согник Сердешний полавсь по дорозі. Тільки що він приїхав з міста Н***, відкіля командували його з належними документами на велику Україну. Чергове завдання його було дійти до Чайківки, де місцевий учитель мав йому допомогти перебраться на той бік.

У веселім настрою він наблизився до Чайківки. Бузенька польова доріжка, наче п'яна, крутилась по полю. Голя скрізь. На полях можна було побачити тільки орачів.

Нарешті село. Невелике, в одну вулицю, з біленькими хатками воно простяглося по над річкою, за якою шумів від осіннього вітру ліс...

—Дівчино, де ваша школа? — запитав Сердешний у дівки, що несла воду.

—Школа?.. Посередині села. Там буде хата з двома димарями,—говорила дівчина.

—Сердечно дякую!— сказав приїждий і подався на село. Це вона мабуть і буде,— подумав він, побачивши велику хату з двома димарями. Підійшов ближче. На ганку висіла таблиця з написом: „Чайківська народня школа“. Сердешний увійшов до сіней і постукав. Йому ніхто не відповів. Тоді, відчинивши двері, він увійшов у класу.

—Хто там такий?— почувся

голос із кімнати, в яку вели двері з класу.

—Можна до вас?— запитав Сердешний.

—Прошу!— почувлось із кімнати. Сердешний переступив поріг.

—Здорові були, пане учителю!

—Дай Боже здоров'я! Що Вам треба?

—Шукаю роботи.

—Ну так що?

—Мені сказали звернутись до вас.

Учитель зрозумів відразу, кого він бачить перед собою, але, бажаючи переконатись, вдавав, що нічого не знає.

—Хто вам сказав? Смішно! Я сільський учитель, і справочне бюро для підшукуючих праці не тут.

—А чому-ж мене направили до вас?

—А хіба я знаю, чому? Та й хто вас направив?

—Я виїхав з Н***.

—З Н***? Що ви верзете, пане? Я ледве знаю, де це місто!..

—Але-ж ваше прізвище Вербенко?

—Так, Вербенко.

Сердешний зніяковів і змішався. Для нього складалось несприятливе становище.

—Гм... Ог так-так!—протяг він.

—А документи у вас є які?

—Є, а як-же.

—А мені можна подивитись? Сердешний трохи вагався, але, щоб дістати хоч яку будь поміч від учителя, показав. Учитель, розглянувши один доку-

мент, повернув його Сердешному.

—Сідайте, пане сотнику! — сказав він — ви прийшли, куди треба. Я проробив оцю комедію з вами з перестороги.

Сердешний повеселіцав і сів на канапі. —Ловко-ж ви ведете своє діло!—сказав він.

—Не можна інакше! Це ж не в гості сходить. На совість людську також не можна надіятись, бо вона у людей тепер така, як у тої коняки, що воза перекинула.

—Правду кажете!

—Огож-бо й бачите. Що-ж до вас, то у мене буде сьогодні учителька з того боку, яка вас і проведе. З нею можете не боятись.

Сердешний цілком заспокоївся і радів, що все так складається. Він малював собі образ учительки, гарненької панни, високо-свідомої патріотки, подорож в нею, і нарешті без неї. Постукала в двері.

—Прошу! А, це ви, панно Зіно?

—Як бачите, вона сама...

Була молода. В очах горіла рішучість, обличчя приваблювало.

—От у пору! Як не треба ліпше!

—Рада, що в пору.

—Ось цей молодий чоловік...

—Розумію! Цей молодий чоловік пробірається...

—Так, панно Зіно, і його ви повинні перепровалити.

—Все це буде зроблено... Документи маєте які?—спитала вона у Сердешного.

—Є!

—Позашивайте їх у ковчир, а один я зашию собі, щоб бува, як попадемося, не всі вони згнили. А тепер, пане учителю,

моя власна справа: мусите купити де небудь пару хунтів соли, за якою я головним чином і прийшла.

* *

За годину * Сердешний та Зіна вийшли з села. До кордону було недалеко. Сердешний ішов мовчки і придивлявся. В голові роєм кружляли думки. Почуття радості й страху злились. Радів, бо наближався до мети, жах перед невідомим, таємничим пройшов. Кордон перейшли і подались до села, до якого було зо дві верстви. Зіна раптом сказала:

—Тепер я не знаю, що нам робити!

—А що саме?—зфілювався Сердешний.

—Бачите, не знаю, куди краще йти. Можна просто в село, але там стоїть курінь большевиків, а як підемо по-за селом, то можемо натрапити на заставу, а їх тут густо по полю.

Ні те, ні друге видно не було до душі Сердешному. Він промовив:

—А я вже не знаю, вам краще знати!

—Підемо селом, якое воно буде!—спокійно сказала Зіна, в той час, коли у Сердешного зв'язалося недовірря до неї.

Заведе та віддасть тим злодюгам,—думав він. —І як я міг повірити? Чи не краще мені було-би почекати ночі та самому й перейти линію заслону. Сердешний думав і скося поглядав на Зіну. Вона йшла спокійно і щось видно обмірковувала. Спокій її ще більше хвилював Сердешного. —Вона собі йде, як свій чоловік, то й не має чого боятися, мабуть їй це не першина.

Сердешний почав жалкувати, що зв'язався з Зіною. У нього навіть промайнула думка вер-

нутись назад, а потім самому почати перехід... Але було пізно: до села було вже недалеко. Були на очах большевицької сторожи.

—Ну глядіть же,—прошепотіла Зіна,— не забувайте умову: ви — новий дяк з Михіївки і не хто інший.

Наближались до села.

—Стій „товарищі“! Хто й відкіля? — запитували большевики.

—Та ось трохи соли купили! — відповіла Зіна.

—А, це учителька! А це ж хто з вами?

—Це наш новий дячок... А товариш Лобанів дома?

—Ах, ви до товариша Лобанова?

—Так, мені треба до нього. Де він живе?

—Недалеко тут, у сільській школі.

Лобанів?! — здивувався Сердешний...

Пішли. Снували по вулиці червоноармійці.

Тікати! Скоріше тікати відсіля, — думав Сердешний. — Одно необережне слово — кінець! Але ж як тікати? Це треба було зробити там, на полі, я тепер уже пізно.

Підійшли до школи.

—Ходіть за мною, — сказала Зіна. Сердешний не противився. Віра в Зіну, як патріотку, згасла.

—А де товариш Лобанів? — питала вона, здоровкаючись з присутніми.

—Поїхав у містечко, хутко буде, сідайте!

—А може це хутко протягнеться до вечора?

—Ні, повинен надїхати, чекаємо його на обід.

Сердешного знову названо дячком; на нього ніхто не звернув пильнішої уваги. Прийш-

лось чекати. Сердешний сидів, мов німий. Така близькість ворога паралізувала всі його рухи. Говорити що небудь він боявся. Зіна вела жваву розмову з присутніми.

Прошло з пів години. Лобанів не приїзжав. Вирішили обідати без нього. Запросили Сердешного й Зіну. За обідом Сердешний трохи заспокоївся. Віра в Зіну потрохи верталась. Але знайоме привище комисара не сходило з гадки.

Ні, не може бути, — гнав від себе настирливу думку. Не встиг ще добре обмислити, як треба тримати себе при Лобанові, як одчинились двері, і на порозі став сам Лобанів. За ним стояло чотири озброєних червоноармійця.

—А, панно Зіно! Давно вас не бачили!

Сердешний поблід і затремтів. Він впізнаву комисарові колишнього свого товариша. Лобанів, переволячи на нього очі, відступив трохи назад і запитав:

—Це хто?

—Це наш новий дячок, — сказала Зіна.

—Сергію! — скрикнув Лобанів. Сердешний оторопів.

—Пізнаєш мене?

—Пізнаю, як-же... — насилу відповів Сердешний.

—Що-ж це тебе погнало у дячки?

—Нема що робити, приходитьсь...

Тепер пропав, не відпустить, як догадається! — думав Сердешний в той час, як Лобанів почав знову оглядати його.

—Так, так! Дякувать залуман! — голосно думав Лобанів.

—А ви що ж, панно Зіно, спекуляцією зайнялись та зрауж і дячка в це грішне діло втягли? — звернувся він, сміючись до

Зіни.

—Та в цілому домі нема й хунта соли.

—Нічого, нічого! Це мій однополчанин, колись нас разом гнали на убій царі...

—Так?! — здивувалась Зіна, що було не второпала попередніх окликів.— То може ви нам дасте підводу до Михіївки? Втомились ми...

—Втомились? На великий жаль немає жадної підводи. Є моя бричка, але я знову їду по службі... Не допуги, Боже, бути начальником продналогу! Навіть спочити нема коли,—жалівся Лобанів.

—То може ви дасте нам червоноармієць, щоб провів нас через сторожі, бо ми не маємо при собі документів.

—Це можна, чому ні.

Лобанів покликав з сіней одного червоноармієць, що прийшов з ним, і наказав йому провести їх через сторожі. Потім, звертаючись до Сердешного сказав:

—А до тебе, Сергію, я заїду цими днями. Побалакаємо де про що.

Попрощались і пішли. А коли опинились за селом, Зіна, усміхаючись, говорила:

—Ну і влетіли ви! І що його тепер робити? У нас сидіти ви уже не зможете, бо він приїде.

—Так, я повинен як найшвидше йти далі,— відповідав Сердешний. Тепер він бачив Зіну такою, яку змалював собі по тім боці, у вчителя. А Зіна тим часом говорила:

—Сьогодні увечері я підроблю вам документ, але про це ніхто не повинен знати. Батькові могому ви не признавайтесь, хто ви є, щоб не вийшло непорозу-

міння. Скажіть, що ви учитель з якого будь села верств за двадцять і ходили по власних справах... Переночуйте у нас, а завтра вранці підете далі. Батькові я розкажу все пізніше, як вас не буде, а коли приїде Лобанів, я скажу, що вам не подобалось це місце і ви вийшли до Житомира.

Коли вийшли до Михіївки, то вже вечоріло. Сердешний почував себе більш-менш спокійно. Увечері сиділи недовго, зважаючи на те, що Сердешному треба відпочити. А вранці, коли Сердешний, стомлений довгою дорогою, ще спав, у кімнату до лопав увійшов Лобанів.

—Поздоровляю вас, пан-отче, з новим дячком! От трапилось! Ви знаєте, що цей дячок є мій колега по старому полку.

—Який дячок? Що це ви, пане Лобанію?

—Як що? Та-ж у вас новий дячок...

—Хто вам казав? Ніякого нового дяка я не знаю! І не єнілось мені.

—А, так? А де-ж цей пан, що вчора прийшов до вас?

—В цій кімнаті,— він показав на двері, за якими спав Сердешний. Останній, почувши балачку, почав уже вдягатись. Вмить у голову прийшла думка тікати, але Лобанів попередив його. Він увійшов у кімнату.

—Пане Лобанію, він ще спить!—говорив він, нічого не розуміючи, крім того, що скотилось якесь недобре діло.

—Не великий пан, розбудимо!

Двері відчинились, і перед Сердешним, що сидів на ліжку ще не зовсім одягнутий, з'явився Лобанів з іронічно усміхаючимся обличчям.

—Ось ти, голубе, який дя-

чок!

Руки у Сердешного опустились, серце замерло.— Тепер кінець!—затремтів він.

— Скажи, ти давно з Тарнова?

Сердешний широко відкрив очі від здивовання й рішмаговорити одверто.

— Третього числа!

— Душить червону наволоч ідеш?

— Так!

— Гм... Поганий з тебе повстанець в такім разі. Не встиг зробити пару верств, а вже вся червона армія знає про це.

— Та відки?

— А ось дивись. — Лобанів показав фотографічну картку Сердешного. Останній йойкнув од здивовання. Лобанів казав далі:

— Так, голубе, як тільки ви учора пішли, до мене наспіла оця картка з повідомленням про твій перехід. Я не просто увійшов сьогодні до тебе, бо хотів ще дізнатись, чи не замішаний

тут ще й піп.

— Він нічого не винен, а рівно й Зіна!

— Він то нічого не винен, а от Зіна—багато. Та все це дурниця. Стара наша дружба, а ще більше пам'ять про твою небіжку сестру Олю, яку я так любив, сам знаєш, не дозволяють мені напакостити тобі.

— Хіба сестра вмерла?

— Умерла од руки червоноармійця, як і батьки твої...

Сердешному потемніло в очах, він ухопився руками за голову. Лобанів подав йому води, що стояла на столику. Сердешний випив.

— Так от, Сергію, тікай відсіля, души собі червону наволоч, а як попадеться тобі колись Лобанів, пусти його так, як він тебе. Прощай!

Лобанів повернувся й вийшов.

На очах у Сердешного тремтіли сльози.

Евген МАЛАНЮК.

ЗИМОВЕ СВЯТО.

Христос гряде із сніжних піль...
Крижаний храм земля будує.
Веселий вітер з серця здує
Давно зпорохнявілий біль.

Кохання смерклось. Сяє дух.
Розплющив день блакитні очі.
Сніжинок сльози — срібний пух —
Простелять шлях прозорій ночі.

Долонями сузіррь святих
Розсилле Бог блакитний племінь,
І мій олгарь в крижанім храмі,
Як Голуб-Дух, осяеш Ти.

Грудень 1922.

К. ДРЮЧОК.

ЧИ Є ДЛЯ НАС КУТОЧОК НА СВІТІ?

Боротьба за визволення нашого краю зпід кормиги москалів ще не скінчилась. Це розуміють навіть ті, що, ніби зневірившись в українській справі, пішли до наших окупантів з поклоном.

Не припускаю такої думки, щоб вони щиро вірили в остаточне закріплення на Україні червоної московської влади. Ще менш припустимо, щоб українець, який стількі роки провадив завзяту боротьбу з червоною Москвою, нагло перемінив свої почуття до неї та побажав сумлінно служити вчорашньому ворогові, гнобителю його Батьківщини.

Не думаю також, що ті, які йдуть в Совдепію, так уже безоглядно покладаються на большевицьку „амнестію“. Ні один українець не вживе цього слова без лапок.

Однак, всупереч почуттям і здоровому розуму, люди „амніо-віхаються“ і „амнестуються“. Чим же з'ясувати таку слабодухість, котра штовхає чоловіка на ризико навіть власним життям? Бо ніхто з їх, ще раз повторюю, не певен а ні на крихту, що там пощастить зносити голову; про спокійне, довільне життя—нема навіть мови.

Багато причин, які гонять недавнього завзятого борця в ярмо, наставлене ворогом, в його пастку під назвою „амнестії“. А серед цих причин туга за Батьківщиною, туга за покинутою і часто гинучою сім'єю відіграють не останню роллю.

Це чуття так опановує людинною, що вона чинить проти доводів свого розуму, проти сум-

ління, проти безсумнівної очевидності.

Є друга категорія емігрантів, котра, не бажуючи повертатись додому, поки там панують большевики, рветься кудись у світа—в якісь чужоземні легіони, або в Америку на сталу еміграцію. За два роки нашого інтернування це явище якоюсь пошестю пролітало над нашими таборами кожного літа.

В червні 21 р. записувались у французькі легіони, що відмічено мною в статті „Альжерія“ („Наша Зоря“ ч. 12). В липні 22 р. спалахнула нова авантюра з вербовкою емігрантів до Бразилії, що я занотував статтєю „Розрізнені аркушки“ („Н. З.“ ч. 26-27).

Всі ці відрухи наших таборів та еміграції носять на собі ознаку не зневіри в конечній меті, а роспуки від умовин життя. Не вистарчає у людей терпіння, і де-кому починає здаватись, що він персонально не діждеться визвольного свята, чи й дождеться, то вельми не скоро. Отже на цей довгий час треба, мов, якось і десь влаштууватись, щоб жити полюдському.

Однак до цього природнього, зрозумілого бажання, котре з людяности можна вибачити, треба все-ж таки ставитись негативно. Його здійснення, роспорошуючи первісні емігрантські, несталі ще до особистого влаштування осередки, спричиняється до ослаблення ролі цілої еміграції, як такої. Ті, що поїхали в Совдепію, коли навіть уціліють, для даного часу, а може й назавше, як відпорні одиниці, з яких складається вся відпорність емі-

грації, уже загублені. Ті, яким, скажемо, пощастило-б осісти десь за океаном, у Бразилії, чи де-то не трапилось, безперечно від справи одходять, бо осідатимуть звичайно назавше. Вони сами себе скибою відрізують.

Люблячи Вітчизну, не маємо права бігти до неї, бо кидаємо тоді визвольну боротьбу. Задля тієї-ж любови мусимо не квапитись до Америк, навпаки: наш перший обов'язок перед Вітчизною бути витревалими до кінця.

Все це такі простенькі і кожному з нас відомі істини, що мені навіть ніяково покликатись на їх, але, вибачаючись перед читачем, мушу зазначити, що наше людське сумління так збудоване, що найбільш відоме найменше береться під розвагу, коли воно стає поперек шляху шкірних інтересів.

Огже шкірні питання біжучого менту зводяться для нас до одного: чи є для нас, вигнанців, куточок на світі?

Будь у нас цілковита певність у тому, що про нас який куточок приберігається, не було-б напевно того напівавантурницького захоплення різними Бразиліями, а тим більше всілякими „l'argée a l'étranger“.

Будь у нас ця певність, ми, напевно, не квапились-би ні додому, ні від дому, а спокійно ждали-б здійснення свого завдання і урівноважено працювали-б для того при всяких умовах і в кожних можливих межах, близьких до рідного краю.

Певність, що є для нас куточок на світі, сама себе годувала-б. Психологічно це—домінуюче явище: коли придбав, не цікавшись придбанним, — завше, мов, устигну скористуватись, бо це-ж м'є. Гадаю, що тоді не

було-б ґрунту для ріжних комітетів, що записують на острови Фіджі, щоб їсти сир і пити чарку в таборівій кантині.

Хотілося-б довести, що турбуватися таким питанням для кожного пересічно не дурного чоловіка навіть не варто: для кожної людини мусить бути місце на світі уже тому, що вона людина. Ми — не перші емігранти.

Історія-ж каже нам, що політичні емігранти, осідаючи в Старому Світі на довгі роки, не тільки виживали до відмін у батьківщині, котрі давали їм змогу повертатись додому, а навіть спричинялись своєю працею на користь цих одмін краще, ніж би досягли того на рідному ґрунті. Але вони не казали: „їду в Новий Світ на нове життя. Треба пожиги для себе хоч решту свого віку“.

Хто-ж дав-би нам таку заспокоюючу певність? Звичайно віра в себе, в свої сили, а головне—в свою ідею мусять бути на першому місці. Одначе людська поміч і співчуття потрібні нам для заховання сил у боротьбі, витревалости духа, як стіна, об яку могли б опертися знесилені борці.

Огже про таку стіну хотів-би я сказати читачеві пару слів. Боюсь одного тільки: щоби те, про що оповім, не приймалось, як щось сензаційне, або ще гірше—як щось таке, що когось і до якогось негайного чину обов'язує. Це просто інформація до зачепленого питання, цілковито певна і правдива.

Зміст і сенс її повинні нас, задротянців і емігрантів, підбадьорювати, жити і дати нам той спокій, рівновагу, витревалість, про які ми вище розмовляли.

Павло Крат, українець, громадський діяч і парламентар у Канаді (виходець із Придніпрянщини) в листах до свого приятеля і колишнього товарища по гімназії пише між іншим ось що:

...Делі прохаю вас— не журіться. Коли визволення України не прийде хутко, і вам не буде надії вертати додому, я вам поможу переїхати до Америки, хоч би вас було і 25 тисяч. Канадійський уряд буде я весною потрібувати імігрантів, і ми можемо вистарати для вас переїзд задурно... Хоч про це тепер не думайте. Це я кажу, щоб у вас зневіра не з'явилась, що вам світ завузький, та щоб ворогові не вважали вклонитись". Лист од 1 листопада 1921 р. Торонто, Канада.

... Ну, на цім кінчу і прохаю тебе терпіти. Хто витерпить до кінця, той переможе. Забув ще про еміграцію до Канади. Коли-б таке сталось, що всім вашим козакам не стало місця в світі, так тоді треба буде забрати вас усіх до Канади. Весною пічнеться сюди великий еміграційний рух. Ми могли впізнатись у тутешнього уряду післати по вас окремих корабель і привезти п'ять чи десять тисяч козаків. Вони могли б осісти на фармах. Але над сим ще не застановляйтесь: може ще усі на Україну підемо". Лист од 4 січня 1922 р.

Торонто, Канада.

Додам від себе, що Павло Крат — немислюла людина, із-за політичних переконань пережив не одну хуртовину. Два рази емігрував — із Придніпрянщини у Львівський університет, із Галичини в Канаду. Давній осельник-емігрант і по вдачі — „янки“, бо починає свої листи з реальних, тверезих міркувань про наш стан, себ-то з міркувань грошових. Парламентар американець, людина, яка на вітер слів не пускатиме.

Як бачите, найдеться й для нас в разі потреби куточок на світі та й не аби-який. У всякім випадку трохи просторніший, ніж Польща, бо вся Західня Європа може в тім куточку вміститись.

Нам нічого захоплюватись — навіть тим, у кого короткий терпець, — авантурними провокаціями про еміграцію, на яких заробляють ловкачі темнуватого кольору, бо, як бачите, є на світі поважні впливові люди, котрі дійсно турбуються про нас.

Отже маймо терпіння, та, обпершись на цю стіну, продовжуймо спокійно, витривало свою працю, свою боротьбу з ворогом Вітчизни, бо „хто витерпить до кінця, той переможе“.

Пам'ятаймо, що є у нас у далекій Канаді могутні друзі, на яких можна покладатись, але пам'ятаймо також оці останні слова одного з них.

Андрій (Ф.) ЯХНЯНЕЦЬ.

БОЛЬШЕВИЦЬКІ БЛЕФИ ТА МОСКОВСЬКІ РЯБКИ.

„За Свободу“ (од 12 грудня ч. 328) в нотатці „Слухи о Петлюрѣ“ передруковує із газети „Дни“ звітлення агентства „Вѣстник“, що серед комуністичних верхів рознеслася сенсаційна

вістка, ніби уповноважені особи од Петлюри вступили через бущого урядовця міністерства закордонних справ князя С. Трубецького в переговори з одним із представників совітського уря-

ду за кордоном про амністію всіх головних співучасників петлюрівського руху на Україні, залучаючи в те число і самого Симона Петлюру.

Центральний совітський уряд ніби-то, по згоді з українським ВЦИК'ом, схиляється до амністування вождів петлюрівської армії та громадських установ при умові, що сам Петлюра добровільно, без усяких гарантій, віддасть себе в їх руки, анулювавши перед тим усі свої установи за кордоном і звернувшись з одвертим листом до українського ЦИК'а.

Далі „За Свободу“ запобігливо додає уже від себе:

„Можливо, що ця вістка є черговим блефом совітської влади, розрахованим на певне вражіння на чужоземні уряди та емігрантські кола.

Це звідомлення одержано було й нами від агентства „В'єстник“ (Эс-Эр). Ми його не заперились спочатку містити, але гепер, коли воно з'явилося в берлінській газеті, ми наводимо його, не беручи, однак, відповідальності на себе за його точність“.

Останнє слово залишаємо без перекладу, бо невідомо, в яким сенсі—ретельності, чи правдивості по еству річі—ужито воно в поданій нотатці.

Обидва ці обмовлення газети мають для нас певну цікавість, коли пригадаємо, що точнісінько таку-ж замітку помістила вона на своїх шпальтах несною 22 року (Тоді вона, здається, виходила під назвою „Свобода“).

Тоді вона не була ще настільки прозорливою, щоби припускати в подібних сенсаціях можливість большевицьких чергових

блефів, як не була також настільки ніби обережною, щоб не брати на себе відповідальности за „точність“ своїх передруків. Але про еволюцію, якої набула наша приятелька, потім.

Для нас, українців, не припустимо, а цілком ясно, що подібні наведеному звідомлення мають своїм джерелом большевицькі „закордоти“. Ціль їх також надто прозора, щоб над нею спинятись.

Всі большевицькі розкладові заходи, скеровані в наш бік, ні на інгерноване вояцтво, ні на еміграцію в цілому, не впливають: їх підступність, їх наскрізь провокацією просякнута вдачу ми добре знаємо.

Не їхні хитрощі та провокації спричиняються до ослаблення наших кол, а загальне виснаження вигнанців, туга за рідним краєм і рідними, а звідси—підупадає витривалости. Про це ми не раз говорили. На большевицькі байки ловляться хіба окремі, раховані на лальцях люди.

Що-ж до їхніх брудних брехень на Головного Отамана, то в сені доцільности вони не вигримують жадної критики. Для нас, в цілокупності, вони безглузді, для воцтва в'окрема—святотатні, бо розкаюється його вождя і першого лицаря—борця за спільну всім нам ідею. Така брехня ворога добуває тільки зайву кроплю ненависти в наші серця.

Так була прийнята весняна провокація, так безсумнівно буде оціновано й це чергове повторення її, перебізвікане сквалливою на такі речі газетою „Дни“ і піахоплене легковажно газетою „За Свободу“.

Але до чого-ж бідна фантазія у наших ворогів—„хитроум-

них Уллівів*! Не вигадали нічого більш нового і вдалішого, ніж повторення стоптаних задів. Що вони взагалі користуються анахронічними, ще по спадщині від жандармсько-взефського режиму, способами,—давно констатовано. Однак тупе патякання про „зміновіховство“ наших провідників—це вже нудно. Це нагадує старий школярський анекдот про урок із географії: „перше, ніж говорити про Совдепію, скажемо про Португалію. Головні города: Мадрид і Лісабон“.

Однак зверніть увагу на те, як цей большевицький „закордонний“ обалдуй, що товче про Мадрид і Лісабон, пнеться до витончень у своїй провокації. Бачите, в Москві—тільки чутки. Переговори ведуться з представниками за кордоном. Для верхів—це сенсація. Дешевенькі хитрощі! Коли кліюне—добре, а ні—немає конфузу, бо це ж тільки чутки та ще й з-за кордону.

Далі, звичайно, „по згоді з українським урядом“, „в руки українського уряду й народу“. А щоб ти, дурню, скис! Що то за уряд, при чім тут український народ? Чи може в його розумінню український народ—це чекисти з Москви?

Ні, цей протиприродній вінегрет підноситься „уловляемим“, як принада: „авось кліюнет!“ Го споли! До чого ж нездарно!

В conclusionіш подається льогичне глупство: ліквідувати українські установи за кордоном. Чого-б гиря хотіла: кісників! Певно про останнє большевикам найбільше ходить.

Приходиться констатувати миршавість большевицької фантазії, яка здібна лише послуговуватись старими калашами власного коштрубатого виробу.

Приходиться також констатувати, делікатно вимовляючи, незрозумілу покvapність деяких антибольшевицьких російських газет до друку й передруку чергових большевицьких блефів, коли вони торкаються українців. (В дужках олімітимо про себе, що в останній умові, як раз то й закопаний загально-москвинський Рябко, гоствий у всякій шкурі гавкати на „шовініста-малороса“.)

Газета „За Свободу“—демократичний орган, який ніби співчуває українському рухові, як і всім прагнучим власної державности народам бувшої Росії, виказує особливу скvapність у підхоплюванню різних провокацій, скерованих на дискредитацію відомих і видатних українців-емігрантів.

Пам'ятаємо також брудні провокаційні замітки про п. п. Саліковського і Сіманціва, містячи котрі на своїх шпальтах, демократична газета не дала собі труда розвіратись в їх специфічних пахощах.

Чи це вроджений нежит, чи благопридбана неперебірчивість, чи мимовільна нарочитість? Чи це загальна успособленість всієї корпорації літераторів газети, чи всі вони—білі голуби, а між їх по якомусь непорозумінню затесався московський Рябко, що перегавкує на останній сторінці! (на задвірках, за голуб'ятнею) старі плястинки большевицьких „закордонних“ грамофонів—і перегавкує як-раз ті плястинки, які наспівані для української еміграції?

Прецедент з провокацією на адресу п. Сіманціва, останній передрук із газети „Дни“ і додані до нього власні міркування секретаря редакції (гадаємо, що „робота ножницями“ належить

по звичаю до його компетенції) — всі ці складові частини нашої теми, зведені в купу, де-що із повищих запитань висвітлюють. До цього маємо ще додати одно цікаве зізнання.

Провокацію на п. Сіманціва подав анонім. Після того, як газета „Варшавское Эхо“ одбрила провокагора окремою статтюю і принагідним уступом в другій статті, релакційні ножниці, вигинаючи із закордонного часопису чергову провокацію на Симона Петлюру, додають до неї від себе ніби застереження що до правдивости нотатки, іменуючи правдивість слизьким словом „точность“. Чи не наводить це на де-які здогади?

А крім льогичного висновку, маємо зізнання п. Крижанівського, яке він зробив одному з наших товаришів, що інформацію про „зміновіховство“ м. Сіманціва подав у газету він.

Певно всі такі „інформації“ походять від нього. Очевидно чоловік спеціалізувався на подібних провокаційних інформаціях про окремих осіб із українського габору. Знов напрошується шерг запитань. Чи це персональні симпатії пана секретаря редакції демократичної газети до даних осіб, чи й до всієї української еміграції, які з'являються тим, що він українець і підполковник української армії аж до 1921 року? Чи це з його боку лише виконування редакторських директив?

Та де-ж би таки! Демократична газета, яка в своїх симпатіях до народів бувшої Росії йде аж до „полнаго огдѣлення“, і — шерг інсинуацій на сусідів по еміграції — провідників цього ру-

ху серед найчисленішого народу українського! Знов-же: підполковник української армії („петлюровець“), який в 1919 році „страшно“ поважав український проти-большевицький рух, українець по походженню (його власні заповнення) і — Рябко зпід ворітниць, когрий не може стриматись, щоб не брехнути, коли мимо проходить провідник цього руху, „страшно“ поважаного секретарем демократичної редакції!

Це якась плугачина, якась „недомысліє“. Анонім і редакційні ножниці. Співчужання народам бувшої Росії і хроничне бабрання в помях з виразним духом большевицької кухні.

Хотілось би сподіватись, що провідники газети, особливо така високпорядна людина, як п. Савінков, звернуть нарешті увагу на це „недомысліє“ та усунуть хроничність його повгорювань.

Хотілось-би сподіватись, що зі сторінок демократичного органу „За Свободу“ не буде більше литись бруд большевицьких провокацій на адресу наших провідників, рядових борців і взагалі нашої визвольної справи, котрій цей орган, по його заповненням, співчуває.

Бо інакше прийдеться дивуватись такому незвичайному способу „співчуття“, який глибоко зневажає і ображає тих, кому „співчужають“.

А крім того не важко зрозуміти, що подібні ніби-то інформації — це вода на большевицький млин, у поставях когрого перемелюється різна гидь на загальну адресу всієї еміграції із бувшої Росії — як суто російської, так і всіх народів „бывшої“.

Кузьма ДРЮЧОК.

ОКУЛЬТНЕ І ОКУЛІСТИЧНЕ.

(Огляд політичний).

1922-й рік був не стільки окультним, як окулістичним. Його окультність полягала хіба лише в тім, що реставратори всього світу намагалися викликати з того світу „тіні минулого“, однак— без жадного успіху.

Так, наприклад, бабуся Європа, розкладаючи конференційні пас'янси, викликала все із астральних (довоєнних) сфер янгола миру. Але під час тайноділання (не все було явне), хтось порушив урочистий настрій— вибачте, чхнув— і, замість лагідного вісника з пальмовою галузкою, вискочив із ангорського закутка шайтан у червоній фесці з рушницею...

А за його спиною (свят, свят!) почали вимальовуватись різні пики— совдепські, нафтарські... І всі ті пики, сором сказати, почали „корчить режі“ та показувати бабусі язика.

Майже подібна історія трапилася з Совнаркомом. Сиділи в Кремлі і викликали Маркса. Почали вже візуватись його патли, ще мить— і весь високий Совнарком лежав-би на лицях своїх перед великим равві, як туг...

П'яний, чи біс його знає, задрав на все горло не то: „саринь на кічку!“ не то: „сарана, під пічку!“ І перед зливованим синклітом товстомордий непман штовхає в бік самого Леніна: „посунься“, сідає за стіл, кладе перед собою товстобрюхий гаман, стукає по ньому кулаком, дає під самий ніс понюхати своїм сусідам (і гаман і кулак) та й каже: „а ну, спробуйте заїкатись!“

Берлінські монархисти через посередництво дужого медіума Маркова-другого викликали тінь царя Миколи*). Уже дух майже матеріялізувався, розгорнув навіть вуси і з ухмилочкою промовив: „ну щож... давайте дербализуємо“, як тут поштарь приносить од його матері-цариці телеграму: „грошей більше не дам“.

Сеанс був зірваний — і монархисти розійшлися з горя по ресторанах зустрічати новий 1923 рік „чайком“.

Як бачите, я збрехав, сказавши у вступі, що всі викликання „тіней минулого“ не давали жадного успіху. Успіх був завше, але навиворіт: замість окультного, з'являлась кисла реальність, котрою такий вразливий джентльмен, як Ллойд-Джорж, ображається: „ну то й піду! Хіба мені що!“

Тільки у нас, українців, як і завше, вийшло навпаки. Але від того окультна спроба де-яких наших емігрантів закінчилась найбільш трагічно.

Кілька передмовних слів. Коли емігрували з Батьківщини, то, щоби потім певніше було з поворотом, ставили по шляху жовтоблакитні віхи. В 22-му році медіуми Нетерплячка та Безглузденко матеріялізували гетьмана Самойловича. Старий зрадник шепнув щось товариству на вухо і повів на той шлях. На роздоріжжі став, скинув свій червоний жупан і гукнув: „деріть!“

Почали драть, а він бере ті ганчірочки та чепляє на віхи замість жовтоблакитних. Тут баян із за чагару: бе-е-е-е, вовк

*) Теж другого.

з могили високої: у-у-у-у... А зі сходу широка червона пика з кривавими очима: „а, голубчики! В особотдел! А в Сибір не хочете? А до Авраама Халдей-Ханаанського кіз пасти?.. Сідайте, пишть: зустріли нас музикою... Видали умундуровання... Все дешево... Написали? Далі: приїжджай, дорогий товаришу, матуся жде тебе... Готово? Давайте сюди. А тепер скидайте все! Сволоч жовтоблакитна!“

Од такої, несподіваної матеріалізації багато наших «спіритів» махнуло на той світ...

Але доволі прикладів, які свідчать про де-яку окультність 1922 року, бо він був не стільки окультним, як окулістичним.

Окулістичність його полягала в тім, що й сам він, коли був іще маленьким хлоп'ятком, подавав, як то кажуть, чалії і — не виправдав їх ні на ніготь, втер очки всім промовцям новорічних тостів. А крім того весь широкий світ, за його прикладом, почав на кожнім кроці втирати очки всім і собі самому.

Звичайно, що очків запотрібувалось дуже багато, хоч (дивне діло!) окулісти не заробили на цім а ні шеляга. Цілком природньо, що втерті очки приходилось час від часу протирати. Та так цілий 22 рік на те й стратили, що втирали та протирали.

Європа (після невдалого розкладання конференційного пас'янсу) втирала очки собі, а головним чином Америці, що можна, мов, одними балачками привернути спокій на розбурханім світі.

Нансен і Геріо втирали очки, що можна, мов, торгувати з драгим, котрий у нищого торбу свиснув.

Дипломати втирали окуля-

ри, що можна, мов, на двадцять другій конференції до чогось поговоригись. А Лойл-Джорж, між иншим, пробував довести, що із червоного, білого й золотого, коли піднішати трошки de jure, вийде олбудова з нафтою. Йому повірили і — вийшло: зірвання конференції, зірвання ще раз, інцостанська плюха в мор... чи то пак — прийшлося самому їхати в свою вілю розкладати пас'янс.

Тут стало вже не в змозгу терпіти. Почали протирати втерті очки. Протерли і де ще побачили.

Перш усього зрозуміли, що східня вова — зовсім не вова, а пугало зі старенького лахміття на розритій, знищеній і викльованій алюд'яками-горобцями большевицькій грядці.

І першим звернув на це увагу той самий „московський гість“, що через протерті окуляри побачив „ногьомкинські селитьби“. Під „хорошо сшитим фракком“ Чічеріна розгляділи совітську прозаїчність. А де-ж така привабна і така ніби жажітлива екзогичність Сходу?

По-друге побачили, що репарації далеко не одно й те-ж саме, що реперація. Що Константинополь більше скидається на Кемальнополь, а не на Лігонь-поль, хоч Греки й пнуться довести, що це не так і не так, а Попандопулополь. Чічерін аж надсідався, що це пиріг з російською начинкою, але, не дивлячись на „хорошо сшитий фрак“, йому зневажливо кинули: „позвольте вам вийті вон“.

Знов-же якийсь хімік розтлумачив, що з конференційної соди, турецької кислоти й грецької губки можна видобуть новий страшний сили вибуховий

засіб. Усі намотали собі це на вус, але на 23-й рік.

Нам (і ми сами собі) теж втирали очки. Але ми навчилися також і протирати їх. 1922-й рік для нашої еміграції був роком суворого курсу й іспиту на атестат витривалости.

Де-хто не витримав його—надломлених сил не вистарчило—і одійшов на бік. Де-які просто скинули машкару, під якою крили або ворожість до нашого визвольного діла, або обивательську безпринципність.

В обох випадках обірвалась тільки механічна зв'язь їхня з нами—жалкувати нема за чим. Де-хто з честю витримав цей іспит.

Багато таких, чи мало—це на конкурсах історії на другому пляні, бо головне—в цілковитім застосованню вибранців.

Цей курс дав нам цінну науку. Навчив нас не покладатись безоглядно на тих, що серед табору кричать про свою „цириість“, а, подаючи сержантові запобігливо руку, рекомендуються українськими шовіністами.

Навчив нас не покладатись ні на західні, ні на східні „теплі вітерці“. Але разом з тим покійний рік показав нам, що й на духу нам підупадати нема чого, бо й ворог наш, як сидів, так і заляк над росторощеним коритом: ні неп не вивіз, ні де жуте не витанцювалось, ні фрак Чічеріна не задовольнив бабусю Європу.

До дідька навіть протерті очки! Без їх видніше. Боже, як же злиняло „зміновіховство“! Не „зміновіховство“, а „зглуздовиання“ якесь. Скинув наш ворог машкару: нема вже фіктивних

федерацій, є „неделімая Совдепія“. Де візії про опозиційний уряд Раковського, про національну культуру, школу, церкву, про перевагу праці на місцях перед ніби безсенсовсю еміграцією?

22-й рік, в той час, як його вже маслом соборували, тихо, але виразно промовив: „скиньте, добродію, цю „індейну“ тогу і не брешіть хоч перед моєю смертю, що ідете до Раковського робити українське діло, коли ходить про самовар і домашні коржики... Але скажу вам, що самовар ваш давно реквізували, а що до коржиків домашніх...“ Не договорив, оддав вікам душу.

Коли ресконвертували духовну, то після звичайного вступу і перших пунктів, останній звучав так: „заповідаю моему наступникові поторощить усі очки, а моїм сиротам, українцям, ніколи ніяких (особливо фальшиво-рожевих) очків не вживати і другим людям на світі їх не втирати. Коли-ж би сталося таке, що хтось-би підступно втер їм очки, скоріще їх протерти, ще ліпше підняти їх на лоб, а найліпше—з носа та об землю! Це для того, що я, грішний,—да простить мені Милосердний!..—втираючи їх на протязі свого життя не раз та й не два, перед смертю переконавсь, яке то велике зло: гірше курячої сліпоті, бо й при сонці люди сліпують. Не хочу, щоб спотикались українці. Хочу, щоб дивились чистим оком на світ Божий та на діла його, бачили тернисті шлях свій—колючий, але святий—і всі проваля, всі баговиська побіч шляху свого. Хочу, щоб вони добре відрізняли свої віхи від „зміновіх“. Амінь.“

ТАБОРОВЕ ЖИТТЯ.

Дадуть одержу чи не дадуть? Тема, котрою особливо цікавиться таборове суспільство.

Коли ще тільки перевозили до табору матеріяли (сукно, шкіру), мешканці табору були чомусь певні, що одяг дістануть усі.

Зараз стало відомо, що деякі річі дістануть далеко не всі. Це-що (шинелі і черевики) нібито дадуть. Але коли саме? Зараз поки що тепло, немає чому шинелі можна ходити й так, але наближаються Водохрещі. Раптом можуть захопити морози, а від холоду почнуть виникати дикі думки, які можуть запровадити де-яких інтернованих на совдепський шлях.

В таборі зараз перебуває переважно старшина. Козаки пороз'їзджалися на роботи.

В зв'язку з тим культурно-освітня праця майже припинилась. Є, правда, й другі чинники, що спричинились до припинення праці відгалужень культурно-освітніх установ. Так, наприклад, курси чужоземних мов, уряджені здається в рамен У.М.С.А., припинили своє існування за браком матеріяльних засобів. Коли взяти на увагу, що зацікавлених вивченням чужоземних мов було досить багато і справа ця розпочата була досить серйозно, то приходиться пожалкувати, що так скінчилось.

Функціонує таборова гімназія — єдина організація, що стоїть на більш менш міцному ґрунті.

В таборі Щепіорно також приладжено помешкання для гімназії і невдовзі мало розпочатись навчання.

Ремонт землянки, призначеної для гімназії, переведено влас-

ними засобами педагогічного персоналу. Багато праці на відбудову поклали п. п. сотн. Заріцький, сотн. Базилевич і п. інженер Лосевський, які, користуючись допомогою учнів, своїми руками провадили чорну роботу.

Однак шириться сумна чутка, що ніби-то відділ У.М.С.А. в Щепіорно відмовляє гімназії в матеріяльних засобах, без котрих існування її неможливе. Гадають, що відмовлення в засобах Щепіорнській гімназії виходить ніби з бажання відділу У.М.С.А. об'єднати Щепіорнську і Калішську гімназії в одну загально-таборову.

Трудно наразі припустити можливість такого з'єднання хочби з причини розходження шкільних програмів, Калішська гімназія з'організована по типу „єдиної школи“, а Щепіорнська гімназія по типу „нормальної гімназії“ старих часів.

Як буде розв'язано питання про існування гімназій, покаже майбутнє, однак бажано було-б, щоби відділ У.М.С.А. дав змогу існувати обом гімназіям.

Ще одна справа, що має відношення до відділу У.М.С.А. Не що дивно в таб. Каліш заходами відділу У.М.С.А. кінематограф перенесено в таборовий театр і введена система квитків-бляшок, що виказувалось економним. (Раніш відвідувати кіно міг кожен, без усяких квитків).

Введення квитків, та ще таких оригінальних, як бляшки з номерами, спричинилось до того, що одні з таборян мають змогу відвідувати кіно майже що дня, новий програм — обов'язково, а другим і на місяць раз не приходитьсь побувати в кіно. Як це

робиться, я не знаю, одначе знаю, що в розданих номерків дирекція театру не може зібрати навіть половини.

Тут винна сама публіка. А от на безплатні вистави таборового драматичного товариства квитки справді розпреділюються в якийсь дивний спосіб.

Здається квитків видається більше, ніж імковських бляшок, одначе попасти на виставу ще трудніше. Це явище зовсім небажане, бо безкоштовні вистави в останній час не так уже часто й бувають, щоб не цікавитись ними.

Останній час драматичне товариство досить часто дає благодійні вистави, що треба поставити йому в заслугу. Воно є одною з небагатьох організацій, що приходять матеріально на допомогу таборовому суспільству, пресі, організації середньошкільників то-що.

Існуюча в таборі капеля Катка хоч дуже рідко, але все-таки дає концерти в таборовому театрі. Треба сказати, що капеля підупала на кількості людей і на якості голосів. Помітним є вихід з капелі кількох ліпших голосів.

Є якась сімфонічна оркестра, але на жаль про неї нічого не можемо сказати, бо не мали змоги чути її концертів, і взагалі її гри. Вона десь на отшибі заробляє сякий такий гріш.

Як живе наша таборова

преса? „Український Сурмач“ має сталі фонди — це відсотки від продажу горілки в буфетах таборів. „Веселка“ дістає поки-що сталу субсидію в досить значному розмірі, так що навіть на розкіш собі може дозволити. Решта („Релігійно-науковий Вісник“, „Вісник спілки лікарських помішників“) пробавляється дрібними випадковими сумами.

Останніми часами в таборі Каліш засновано видавництво „Чорномор“, яке придбало власну друкарню. Видавництво розпочало свою працю друком книжки А. Ільницького „Трактор і моторовий плуг та їх застосування в сільському господарстві“. Друкується повість К. Поліщука „Світ червоний“.

Хотілося-б сподіватись, що видавництво спричиниться до більш регулярного випуску періодичної літератури в таборах, бо до цього часу справа ця була в страчному занепаді, при чому не з вини редакції того чи іншого місячника, а скоріше через те, що таборові друкарні установили такі ціни на друк, які не під силу редакціям, не маючим сталих фондів.

Від де-якого часу поміж таборянами (особливо поміж семейними) ширяться чутки про те, що табори ніби будуть до 1 травня зліквідовані. Чи має така чутка будь який сенс—не знаємо, одначе знаємо, що вона нервує таборове суспільство.

Т Е А Т Р.

З кінця 1921 року по вересень 1922 року Калішський таборовий театр уявляв зі себе щось дуже й дуже мизерне, кволе, цілком безнадійне. Репертуар його ніколи не виходив із зачаро-

ваного кола ріжних „Дурнів“, „Чортових гнізд“, та цілого асортименту грівуазних фарсів.

З переїздом до нашого табору Стрілківської групи інтернованих режисуру в нашому те-

атрі обняв п. М. Горунівч, з перших постановок якого ми побачили, що придбали в ньому не аб'яку артистичну силу. За 2—3 місяці праці п. М. Горунівч відживив і поставив на ноги наш, так-би мовити, храм мистецтва.

Він дав цілий ряд нових постановок, як наприклад: „На хвилях“ Павловського, „Червоний ліхтарь“ Білої, „Зімовий вечір“, Катерина-мужичка“, „Панна Мара“, „Базар“ і нарешті „Між двох сил“.

Не маючи змоги, з браку місця, більш широко спинитись над розглядом кожної постановки з'окрема, скажу лише кілька слів про останню постановку п'єси В. Винниченка „Між двох сил“; вона-ж, до речі, була і апогеєм режисерської праці п. М. Горунівча.

П'єса ця розрахована на сцени великих столичних театрів. Наш-же таборовий театр, окрім своєї імпровізованості, перебуває в надто нужденному стані з боку урядження бутафорією і реквізітом. Однак, не дивлячись на все це, постановка не лише задовольнила естетичний смак глядача, а й викликала у де-кого здивовання: хіба це можливе на нашій сцені?

Режисура п. М. Горунівча помітно відбилась на грі наших артистів. Вони (не по „прим'бру прежніх л'єт“) почали розбиратись в характерах типів, — режисер зумів змусити їх до серйозної праці над ролями. Так, напр., в п'єсі „Між двох сил“ ми бачили чудову передачу Винниченківських типів.

Жіночий персонал весь був

задовольняючим, за виключенням п. Васютинської (Софії), котра, на мою думку, грала трохи мляво, з очевидним небажанням грати.

Що до чоловічого персоналу, то він грав остільки досконало, що навіть трудно когось із окремих персонажів відзначити. Звичайно п.п. артисти в провідних ролях заслуговують на особливу похвалу, але виконання й такої ролі, як Самуїл (п. Урсул), не можна обійти мовчанкою.

На закінчення можу сказати, що ансамбль був добірний. І зі вдячністю п. Горунівчу, як режисеру, висловлю побажання, щоб наш таборовий театр і на далі був таким, яким створив його п. М. Горунівч.

Олеона КАРМАНЮК.

9 грудня—„Поцілунок Юди“. Трудно зрозуміти, чого ця п'єса забралась в репертуар. Але... п'єса була поставлена з благодійною метою. Річ ясна. Очевидно по тій-же причині (благодійність) п. Горунівч не пошкодував себе і, хоча був не зовсім здоровий і не в настрою грати, все-ж вийшов на сцену.

А трупа, знаючи, що п. Горунівч напередодні провадив репетицію до 3 години ночі, а потім цілий день працював і був остільки струджений і хорий, що навіть кроплі приймав, теж не пошкодувала свого режисера і не одсовітувала йому виступати того вечора.

Публіка віднеслась до п. Горунівча з більшим співчуттям, ніж панове артисти.

САМ.

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ.

I.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Прошу Вас не одмовити вмістити на сторінках поважаного журналу Вашого нежчеподаний адресований для посередництва до мене лист, до котрого щиро приєднуюсь і в таким-же почуттям вдячності до керуючого органу прилучаю свій підпис.

З пошаною—

Г у д и м а, полковник.

Начальникові команди полковникові ГУДИМІ.

Вельмишановний

Федоре Авксентьєвичу!

Просимо Вас, як Начальника команди робітників 4-ої колони індо-європейського телеграфу, принести в імені старшин і козаків—робітників колони щиро подяку головним представникам індо-європейського телеграфу: капітанам КУКУ та ВОЛЬФАРТУ, Інспекторові лінії телеграфу Юрієві Йосиповичу ТУШЕВСЬКОМУ і технічному персоналу 4-ої колони на чолі з інженіром Василем Олександровичем ГАЛУШКО за турботи та добрі й щирі до нас відношення на протязі всього періоду работ.

„ 12 “грудня 1922 року.

Полковник Бокітько, підп. Димар, адм. сотн. Кравчук, сотн. Горбатенко, сотн. Стариків, сотн. Шайдевич, підп. Гріневич С., хор. Команів, сотн. Огарів, сотн. Пудло Д., лік. пом. Корбут, хор. Василів В., хор. Ковбасів, підполк. Цимбалюк, козак Поляків, козак Дяченко, ройовий Гомонишин, бунч. Білевський, ройов. Улітко, ройов. Нерушак, бунч. Лапчук, чотовий Купка, Гурицький П., козак Бакун, уряд. Василів Ю., Станиславський, сотн. Зівако, козак Келбас, пор. Пікульський, пор. Діонісіїв, хор. Балянівський, козак Олексієнко, хор. Остроменський, підполк. Зеленківський, сотн. Павліченко, сотн. Кулаків, пор. Горобців, пор. Марченко, сотн. Гавдінг, адм. хор. Стичінський, козак Лоза, сотн. Юхимець-Зеленківський, пор. Момот, козак Скрипник, козак Заграйчук, пор. Багінський, козак Омелянович, козак Мігалевиц, козак Гончарук, Попик, чот. Гутник, бунч. Василів, козак Самойлюк, козак Білошицький, козак Прозорівський, Сомко А., козак Коваль, хор. Луцик, адм. підхор. Шевченко, лік. пом. Фалатюк, сотн. Охрімчук, сотн. Павленко, хор. Прочаківський, хор. Манкевич, пор. Бульбинський, козак Околита, козак Городецький, козак Гетьманенко, пор. Чемирович, сотн. Пудло А., сотн. Лазарчик, хор. Миколаєнко, адм. пор. Паламарчук, сотн. Ковтунів, хор. Кременюк.

II.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Надсилаємо Вам 57.650 мар. п., зібраних як добровільна пожертва на пресовий фонд редагуемого Вами журналу „Наша Зоря“, в додатком до цього підписного листа.

В імені старшин і козаків, працюювавших у
4-ій колоні індо-європейського телеграфу,
Гулдима, полковник.

Додаток:

ПІДПИСНИЙ ЛИСТ

добровільних пожертвувань технічного персоналу і робітників 4-ої колоні індо-європейського телеграфу на пресовий фонд журналу „НАША ЗОРЯ“, що видається в таборі інтернованих українців у Каліші.

Тушевський 15.000 мар., В. Галушко 10.000, Н. Лобанів 5.000, М. Мирошниченко 5.000, Вавакінд 2.000, Ф. Гудима 1.000, Ф. Димар 400, М. Огарів 500, П. Баянівський 1.000, Пікульський 500, Шайдевич 1.000, Горбатенко 1.000, Мянкевич 500, Лоза 200, Кравчук 300, Келбас 200, Гурицький 200. Попик 200, Більовський 500, Ковбасів 500, Діонісій 300, Мігалевиц 100, Дядченко 100, Корбут 300, Білошицький 500, Охрімчук 200, Команів 200, Стичинський 500, Юхимець 500, Бульбинський 500, Омелянович 200, Паламарчук 500, Остроменський 500, Гончарук 300, Скрипник 500, Гутник 200, Заграйчук 300, Гаудінг 500, Петелін 300, Прозорівський 500, Луцик 500, Цимбалюк 1.000, Момот 300, Шевченко 250, Пудло 250, Зеленківський 500, Улітко 100, Олексієнко 200, Нерушак 200, Гомонішин 200, Коваль 100, Станіславський 200, Городецький 200, Поляків 200, Околита 100, Гетьманенко 100, Миколаєнко 300, Самойлюк 200, Лапчук 200, Багіньський 500. — Разом 57.650 мар. п.

ВІД РЕДАКЦІЇ,

Редакція складає п.п. представникам технічного персоналу індо-європейського телеграфу, п.п. старшинам і козакам—робітникам 4-ої колоні щиро подяку за зібрану на фонд журналу суму, яка, при постійних злиднях останнього, була дуже начасною і дала редакції можливість випустити друком це число журналу.

Редакція просить шановного пана полковника Гудиму, ініціатора збору, прийняти від неї вислів подяки за турботи по збиранню та передачі вазначених датків. Спасибі!

III.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Отсим прошу помістити на шпальтах шановного журналу Вашого сей короткий запит-відповідь на статтю п. Волохова в ч. 38 „Українського Сурмача“.

Пане Волохів, запитуєте Ви, чим спричинився я до культурно-освітньої праці в таборах, „щоби почував себе морально правим в такою критикою“? і т. д. Если цікавить Вас те, Вам, мій пане, дадуть відповідь к.-о. відділи б. таборів Ланцут і Стрілків. Моральне-ж право критикувати полягає в тім, що я є українцем, і занепад культурно-освітньої справи мене болить, чого Ви, пане Волохів, не належачи до української нації, мабуть не відчуваєте, що уперто бороните культурно-освітнє status quo.

Позвольте-ж і мені запитати: де Ви, пане Волохів, були до 1919 року і чи чули до того про Україну, її державність, військо etc.?

Б а з и л е в и ч, сотник.

На користь ПРЕСОВОГО ФОНДУ журналу 9 грудня 1922 р. в таборовому театрі була виставлена п'єса „Поцілунок Юди“. Чистого прибутку в касу фонду поступило 16.305 мар. п.

Редакція складає свою щирю подяку керуючому органі трупи за принципову згоду на улаштування вистави, пані Вінницькій, пані Колесник і панам: Горунувичу, Пухальському і Лагошному за участь у виставі грою, а також панні М. Безус і п. сотн. Павла ренкові за розповсюдження театральних квитків.

Радакція закликає ш. п. п. Г. Сіманціва, Г. Чернуху, А. Сокала і К. Полішука додержати даних їй обіцянок.

Адреса редакції: Польща. Kalisz. Obóz internowanych Nr. 10.

Відповідальний редактор
А. ЛЕБЕДИНСЬКИЙ.

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ.